

Elisabeth Rønning

**Trekk ved barn og unges
levetår på 1990-tallet**

Forord

Dette notatet er skrevet på oppdrag av Barne- og familiedepartementet, i forbindelse med utarbeidelsen av en stortingsmelding om oppvekst- og levekår for barn og unge i Norge. Notatet er Statistisk sentralbyrås bidrag til faktagrunnlaget for meldingen.

Notatet tar for seg utviklingen for barn og unge på 1990-tallet innenfor utvalgte levekårsområder. Notatet er i stor grad basert på allerede publiserte tabeller og analyser, men samler her tabeller og analyser fra ulike publikasjoner i en publikasjon, med fokus på barn og unge.

Innhold

Forord	1
Innhold	3
Tabellregister	5
1. Barn og unge i befolkningen og barn og unges familier	7
Befolknings sammensetning barn og unge	7
Familietype og søsken	8
Barn berørt av skilsmisse og samboerbrudd	9
Innvandrerbarn, andel i befolkningen og landbakgrunn	10
2. Barnehager, skolefritidsordning, skole og utdanning	12
Tilsynsordninger	12
Barnehager	13
Skolefritidsordning	14
Grunnskolen.....	15
Videregående skole.....	17
Overgang fra grunnskole til videregående skole.....	17
Innvandrerbefolkningen og videregående skole.....	17
Sysselsetting blant skoleelever og studenter.....	18
3. Helse og helsetjenester	20
Spedbarnsdødelighet.....	20
Dødsfall blant barn og unge av sykdom, ulykker og selvmord.....	21
Skader og dødsfall i trafikken	22
Barn med funksjonshemming / varige skader.....	25
Barn med grunn- og/eller hjelpestønad.....	28
Unge psykkiske helse	29
Røykevaner blant unge	30
4. Arbeid	31
Hva er de unges hovedsaklige virksomhet - yrkesaktivitet eller utdanning?.....	31
Fast og midlertidig ansatte	32
Jobbskifte blant unge	33
Arbeidsledighet blant unge	34
Barn av arbeidsledige.....	35
5. Barn og unges økonomiske situasjon	37
Barn av sosialhjelpsmottakere	37
"Fattige" barn og unge	37
Inntekter i ulike familier	39

6. Barn og unges boforhold	41
Barns boforhold	41
Boligetablering og boforhold for unge	42
Utflytting fra foreldrehjemmet	42
Konsekvenser av flytting: eierforhold	42
Boligstandard	43
Boutgifter	44
7. Barn og unges fritid	46
Barn og unges deltakelse i kulturaktiviteter og organisasjoner	46
Mediebruk blant barn og unge	47
Barn og unges deltakelse i idrett og trening	50
Samvær mellom foreldre og barn	51
8. Kriminalitet og sosiale problemer	53
Siktede blant barn og unge, og barn og unge som ofre for vold	53
Gjerningsmenn med innvandrerbakgrunn og ofre med innvandrerbakgrunn	56
Alkoholbruk blant ungdom	59
9. Referanser.....	60
10. Vedleggstabeller	61
De sist utgitte publikasjonene i serien Notater	74

Tabellregister

Tabell 1.1	Folkemengde etter alder, 1950-2020. Prosent av hele befolkningen.....	7
Tabell 1.2	Barn 0-17 år, etter familietype og alder. 2000, 1995, 1989. Prosent.....	8
Tabell 1.3	Antall barn berørt av skilsmisse. 1971-1999.....	10
Tabell 1.4	Barn 0-17 år etter innvandringskategori. 1997, 1999 og 2000.....	11
Tabell 1.5	Innvandrerbefolkningen 0-17 år, etter landbakgrunn. 1997, 1999 og 2000.....	11
Tabell 2.1	Tilsynsordninger for barn 0-6 år, etter alder og landsdel. 1991 og 1995. Prosent.....	12
Tabell 2.2	Barn i barnehager, etter alder. Hele landet. 1980, 1986, 1990, 1995 og 1999.....	13
Tabell 2.3	Barn i barnehager fra språklige og kulturelle minoriteter og barn med særlige behov. 1990, 1995, 1999. 14	14
Tabell 2.4	Andel barn per klasstrinn med plass i skolefritidsordning. 1995, 1996, 1997, 1998 og 1999. Prosent.....	15
Tabell 2.5	Antall elever totalt i grunnskolen. 1992, 1995 og 2000.....	15
Tabell 2.6	Antall klasser totalt i grunnskolen. 1992, 1995 og 2000.....	15
Tabell 2.7	Grunnskolen. Spesialundervisning etter enkeltvedtak, etter kjønn og etter tildelte timer per uke. 1994/95, 1996/97 og 1997/98.....	16
Tabell 2.8	Andel elever fra språklige minoriteter i grunnskolen, etter kjønn. 1992, 1995, 2000. Prosent.....	16
Tabell 2.9	Andel av grunnskolekullet som var i videregående utdanning 1. oktober samme år. 1990, 1995 og 1998. Prosent.....	17
Tabell 2.10	Elever i videregående skole i prosent av registrerte årskull 16-18 år. Totalt etter kjønn og innvandrerkategori. 1994-1997.....	17
Tabell 2.11	Andel elever i videregående skole med innvandrerbakgrunn, etter alder. 1995 og 1999...18	18
Tabell 3.1	Spedbarnsdødelighet. 1966-1999. Døde første leveår per 1000 levendefødte.....	20
Tabell 3.2	Døde etter alder, 0-17 år. 1995 og 1998.....	21
Tabell 3.3	Dødsfall blant personer 1-17 år, etter underliggende dødsårsak. 1990, 1994 og 1997.	22
Tabell 3.4	Personer drept eller skadd, etter trafikantgruppe og alder. 1996 og 1998.....	23
Tabell 3.5	Syklister drept eller skadd, etter alder, kjønn og bruk av hjelm. 1996 og 1998.....	24
Tabell 3.6	Personer drept eller skadd etter trafikantgruppe og alder. 1996 og 1998.....	25
Tabell 3.7	Andel personer 7-24 år med nedsatt funksjonsevne, etter alder og kjønn. 1995. Prosent.....	26
Tabell 3.8	Andel barn 0-15 år med varige vansker knyttet til fritidsaktiviteter og sosial deltakelse som skyldes sykdom, skade eller funksjonshemming. 1995 Prosent.....	27
Tabell 3.9	Barn 0-15 år med varige skader, etter kjønn, alder tettbygd/spredtbygd, skadested og aktivitet på skadetidspunktet. 1985 og 1995. Prosent.....	28
Tabell 3.10	Barn og unge under 20 år med grunnstønad og/eller hjelpestønad. 1990, 1995 og 1999...28	28
Tabell 3.11	Andel personer som er ganske eller veldig mye plaget av minst tre symptomer på psykisk helse, etter alder og kjønn. Prosent.....	30
Tabell 3.12	Andel dagligrøykere 16-24 år, etter kjønn. 1990, 1995 og 1999. Prosent.....	30
Tabell 4.1	Personer i alderen 16-24 år etter alder, hovedsakelig virksomhet og deltidssysse- lsetting. 1990, 1995 og 1999. 1 000.....	31
Tabell 4.2	Ansatte i alt og ansatte med yrkesaktivitet som hovedsakelig virksomhet, etter ansettelsesform. 2. kvartal 1996 og 2. kvartal 1999. 1 000.....	33
Tabell 4.3	Midlertidig ansatte lønnstakere generelt og lønnstakere med yrkesaktivitet som hovedaktivitet, etter ønsker om fast ansettelse og alder. 2. kvartal 1996 og 2. kvartal 1999. 1 000.....	33
Tabell 4.4	Personer i alderen 16-24 år som har skiftet yrke eller arbeidsplass fra 1997 til 1998, etter alder. Prosent.....	34
Tabell 4.5	Arbeidsledige (AKU) etter alder og søkingens varighet. 1990, 1995 og 1999. 1 000.....	35
Tabell 4.6	Antall barn med arbeidsledige foreldre. Årsgjennomsnitt 1999, 1995 og 1991. 1 000.....	35
Tabell 5.1	Barn 0-17 år av sosialhjelpsmottakere, etter varighet av mottak. 1990, 1995 og 1999. I alt og per 1000 barn.....	37

Tabell 5.2	Andel personer i ulike aldersgrupper med ekvivalentinntekt under halvparten av medianinntekten (E=0,5). 1986-1998. Prosent.....	38
Tabell 5.3	Andelen personer i ulike desilgrupper for inntekt etter skatt per forbruksenhet, etter alder. (E=0,5). 1998. Prosent.....	38
Tabell 5.4	Inntekt etter skatt for husholdninger, etter husholdningstype. 1986-1998. Indeks for faste priser. 1986=100	40
Tabell 6.1	Andel barn 0-15 år som bor trangt/romslig, etter alder landsdel og bostedsstrøk. 1991 og 1995. Prosent	41
Tabell 6.2	Andel menn og kvinner som bor hos foreldrene, etter alder. 1998. Prosent	42
Tabell 6.3	Gjennomsnittlig antall rom som disponeres av unge som er flyttet fra foreldrene. 1987, 1991, 1995 og 1997. Prosent	43
Tabell 6.4	Gjennomsnittlig antall rom for personer 16-39 år som ikke bor sammen med foreldrene, etter alder og samboerforhold.	44
Tabell 6.5	Andel personer 16-39 år som bor i bolig med 1 rom, etter alder og samboforhold. 1997. Prosent	44
Tabell 6.6	Gjennomsnittlig husleie for unge utflyttede som ikke er selveiere. 1987, 1991, 1995 og 1997. 1997 - kroner og indeks med husleie i 1987=100.	45
Tabell 7.1	Andel som har benyttet seg av ulike kulturtilbud siste 12 måneder, i aldersgruppen 9-24 år. 1991, 1994 og 1997. Prosent.....	46
Tabell 7.2	Gjennomsnittlig antall besøk ved ulike kulturtilbud de siste 12 måneder blant alle, i aldersgruppen 9-24 år. 1991, 1994 og 1997.	47
Tabell 7.3	Andel med egne aktiviteter innen kulturområdet, etter alder. 1997. Prosent	47
Tabell 7.4	Antall 9-24 åringer som har brukt ulike medietilbud en gjennomsnittsdag. 1994, 1997 og 1999. Prosent	48
Tabell 7.5	Antall minutter brukt på ulike medietilbud en gjennomsnittsdag, blant alle 9-24 åringer. 1994, 1997 og 1999.	48
Tabell 7.6	Prosentandel som har brukt hjemme-PC eller TV-spill en gjennomsnittsdag, etter alder og kjønn. 1995, 1997 og 1999. Prosent	49
Tabell 7.7	Prosentandel som har brukt Internett en gjennomsnittsdag, etter alder og kjønn. 1997 og 1999 prosent	49
Tabell 7.8	Idrettslag og medlemskapstall, etter kjønn og alder pr. 31.12.1996 og 1998.....	50
Tabell 7.9	Hvor ofte man driver med fysisk aktivitet for å trene eller mosjonere, etter alder og kjønn. 1997. Prosent.....	50
Tabell 7.10	Andel som driver regelmessig med ulike idrettsgrener blant dem som trener minst en gang i måneden, etter alder. 1997. Prosent.....	51
Tabell 7.11	Andel barn 0-15 år hvor begge foreldrene er sysselsatt, minst en av foreldrene har lang ukentlig arbeidstid eller far/mor var langtidsledig i 1990/1994, etter barnets alder. 1991 og 1995. Prosent	52
Tabell 8.1	Siktete, etter alder og forbrytelser og forseelser. 1999.....	54
Tabell 8.2	Vold og trygghet, etter kjønn, alder og familiefase. 1983, 1991, 1995 og 1997. Prosent	55
Tabell 8.3	Gjerningspersoner, etter verdensregion, kjønn og alder. 1998. Pr. 1 000 innbyggere.....	57
Tabell 8.4	Voldsofre blant nordmenn og ikke-vestlige innvandrere, etter aldersgrupper. 1998. Pr. 1 000 innbyggere.....	58
Tabell 8.5	Andel alkoholbrukere, etter hvor ofte de drikker mye alkohol (er beruset), etter kjønn og alder. 1995. Prosent	59

1. Barn og unge i befolkningen og barn og unges familier

Befolknings sammensetning barn og unge

Norge hadde 1 772 000 bosatte i alderen 0-29 år per 1. januar 2000. Dette er 40 prosent av befolkningen. Hvis vi ser på utviklingen fra 1950/1955 og fram til i dag, ser vi av tabell 1.1 at andelen 0-29 åringer i befolkningen først økte noe fram til 1975, for deretter å synke til sitt laveste nivå, som vi ligger på i dag. På landsbasis viser framskrivningstallene for 2010 og 2020 at andel unge mennesker (0-29 år) i befolkningen vil synke.

Andelen 0-4 åringer sank gradvis fra i overkant av 10 prosent av befolkningen i 1950 til 6 prosent av befolkningen i 1985. Deretter steg andelen til 7 prosent, som er nivået i dag. Andelen 5-14 åringer var på sitt høyeste i 1960, med 17 prosent, og er i dag på 13 prosent. Andelen 15-24 åringer lå i 1950 på omtrent samme nivå som vi har i 2000 (12-13 prosent), men var i perioden 1965 til 1990 på 15-16 prosent av befolkningen. Gruppen med 25-29 åringer har holdt seg relativt stabil på 7-8 prosent av befolkningen i hele perioden, bortsett fra 1960 til 1965, da andelen lå på 5 og 6 prosent av befolkningen.

Tabell 1.1 Folkemengde etter alder, 1950-2020. Prosent av hele befolkningen

År	1 950	1 955	1 960	1 965	1 970	1 975	1 980
0-4 år	10	9	9	8	8	8	6
5-14 år	15	17	17	16	16	16	16
15-24 år	13	12	13	15	16	15	15
25-29 år	8	7	5	6	7	8	7
Sum 0-29 år	46	44	45	46	47	47	45
År	1 985	1 990	1 995	2 000	2010	2020	
0-4 år	6	7	7	7	6	6	
5-14 år	14	12	13	13	13	12	
15-24 år	16	15	13	12	13	13	
25-29 år	8	8	8	7	6	7	
Sum 0-29 år	43	42	41	40	38	37	

Kilde: Befolkningsstatistikk, SSB

Framskriving av folkemengden

En befolkningsframskriving er en beregning av den framtidige sammensetningen av og utviklingen i befolkningen. Her er tre årstall plukket ut for å vise den antatte utviklingen for barn og unges vedkommende. Tallene, og dermed antagelsene om utviklingen, blir mer usikre jo lenger fram i tid man går. Endringer i forutsetningene vil skape avvik mellom framskriving og faktisk utvikling.

Alternativ MMMM er brukt i denne befolkningsframskrivingen. Alternativ MMMM (middels nasjonal vekst) kombinerer middels fruktbarhet med middels levealder, middels sentralisering og middels innvandring.

Familietype og søsken

Barn kan fordeles etter familietype, dvs. etter hvem de bor sammen med. Enkelte familietyper er klart vanligere enn andre, men fordelingen avhenger av hvor gamle barna er.

To av tre barn hadde foreldre som var gift med hverandre i 2000. Det nest vanligste for barn var å bo sammen med én forelder. 23 prosent av norske barn var registrert bosatt hos mor, far, mor/stefar eller far/stemor. På grunn av at barnestatistikken og familiestatistikken kun registrerer samboere med felles barn, er det viktig å være oppmerksom på at en del av disse barna kan bo i samboerfamilier uten felles barn. 13 prosent av norske barn hadde samboende (men ikke gifte) foreldre.

For småbarn i alderen 0-5 år var det mer vanlig å bo sammen med samboende foreldre enn hos én forelder. Jo eldre barna var, jo vanligere ble det å bo sammen med én forelder (oftest mor) eller én biologisk forelder og en steforeldre (oftest mor/stefar). Samboende foreldre blir mindre vanlig jo eldre barna er.

Atskillig flere barn bodde sammen med gifte foreldre i 1989 og færre bodde sammen med samboende foreldre og én forelder, enn i 1995 og 2000. Andelen barn som bor sammen med gifte foreldre har sunket på 1990-tallet, mens andelen som bor sammen med samboende og én forelder har steget.

Tabell 1.2 Barn 0-17 år, etter familietype¹ og alder. 2000, 1995, 1989. Prosent

	Gifte foreldre	Samboende foreldre	En forelder	Andre
Barn 0-17 år, 2000	64	13	23	0
0-5 år	21	9	5	0
6-12 år	26	4	10	0
13-17 år	17	1	7	0
	Gifte foreldre	Samboende foreldre	En forelder	Andre
Barn 0-17 år, 1995	69	10	21	0
0-5 år	23	8	6	0
6-12 år	27	2	9	0
13-17 år	19	0	6	0
	Gifte foreldre	Samboende foreldre	En forelder	Andre
Barn 0-17 år, 1989	77	5	17	1
0-5 år	24	3	5	0
6-12 år	29	1	6	0
13-17 år	24	0	6	0

Kilde: Barnestatistikk, SSB.

De aller fleste barn vokser opp sammen med søsken. I 2000 hadde 83 prosent av alle norske barn søsken som de bodde sammen med. Av i alt 1 045 000 barn i alderen 0-17 år var 183 000 "enebarn" (i betydningen eneste hjemmeboende barn i familien). Dette er om lag 4 300 flere enn i 1989. (Aktuelle befolkningstall, Familier og barn 1. januar 2000 12/2000).

¹ Kategorien "en forelder" inneholder enslige mødre og fedre, mødre/stefedre og fedre/stemødre. Disse kan være både gifte foreldre og samboende foreldre (med minst ett felles barn). Kategorien "andre" er barn som bor alene sammen med søsken eller sammen med bare stemor/stefar. Det kan også være barnehjemsbarn eller adoptivbarn hvor adopsjonen ennå ikke er formelt i orden.

Barn og barnestatistikk

Barnestatistikken omfatter hjemmeboende barn i alderen 0-17 år. Barn 0-17 år som er registrert flyttet hjemmefra, har giftet seg eller fått egne barn, er utelatt.

Samboere er en underregistrert gruppe. Barnestatistikken, som er basert på data fra Det sentrale folkeregister, fanger kun opp samboerpar som har minst ett barn felles og som er registrert bosatt på samme adresse. Endel av de enslige mødrene og fedrene vil i virkeligheten bo sammen med andre enn barnets andre biologiske foreldre, slik at tallet på barn som bor sammen med én voksen, vil være noe for høyt i statistikken.

Barna som telles i barnestatistikken er fra 0 til og med 17 år gamle. Søskenene deres kan være i en hvilken som helst alder. Den eneste begrensningen for å bli regnet med som et søsken, er at personen er enslig og bor på samme adresse som barnet det gis informasjon om. Søsken som har flyttet hjemmefra for å studere og som ikke har meldt flytting, vil være registrert på samme adresse som barnet og dermed telle med som hjemmeboende søsken.

Med "barn uten søsken" menes barn (under 18 år) som er registrert bosatt alene sammen med sine foreldre. Det kan være enebarn i vanlig forstand eller barnet kan ha søsken som har flyttet ut av familien. "Søsken" bor på samme adresse og i samme familie som barnet selv. Begrepet kan omfatte både hel-, halv- og stesøsken, uansett alder.

Helsøsken er definert som barn med samme far og samme mor, halvsøsken som barn med samme mor, men ikke samme far - eller omvendt, mens stesøsken er barn med verken samme mor eller far.

Barn berørt av skilsmisse og samboerbrudd

Godt over halvparten (56 prosent) av ekteparene som ble skilt i 1999, hadde barn under 18 år. Tabell 1.3 viser at det totalt dreide seg om 9 000 barn. I tillegg kommer 5 500 barn som var 18 år eller eldre ved foreldrenes skilsmisse. Siden statistikken ikke gir tall for oppløste samboerskap, er informasjonen om brudd i parforhold ikke komplett. Én følge av dette er at tallet for barn som opplever familieoppløsning, er for lavt. Som vi har sett har andelen barn med samboende foreldre økt sterkt fra 1989. Anslag viser også at brudd blant samboere med barn er to til tre ganger så vanlig som blant ektepar med barn. Etersom samboerskap blir mer vanlig, utgjør brudd blant samboere en økende andel av foreldrebruddene (Dagens statistikk, 27.10.1999).

Hvis vi ser på utviklingen over tid fra 1976 og fram til i dag, har tallet på barn under 18 år berørt av skilsmisse økt fra i overkant av 5000 i tidsrommet 1976-1981 til en topp i 1994 på i overkant av 11000. Deretter har tallet sunket gradvis til 9000 barn.

Tabell 1.3 Antall barn² berørt av skilsmisse. 1971-1999

	Barn uansett alder*	Barn under 18 år**
Årsgjennomsnitt		
1971-1975	7 224	5 318
1976-1980	9 822	7 527
1981-1985	11 850	8 621
1986-1990	13 870	9 193
1991-1995	16 690	10 759
År		
1994	17 433	11 244
1995	16 692	10 680
1996	16 044	10 266
1997	16 116	10 263
1998	15 170	9 757
1999	14 530	9 015

Kilde: Befolkningsstatistikk, SSB

Skilsmissestatistikken

Skilsmissestatistikken for 1999 er endret på to punkter i forhold til foregående år: For det første tas alle forsinkede meldinger om separasjoner og skilsmisser nå inn i statistikken uansett når hendelsen fant sted. For det andre gjelder tallene skilsmisser og separasjoner der mannen er bosatt i Norge, i stedet for hendelser der minst én av partene er bosatt i landet. Tall etter gammel definisjon er tilgjengelig. Se for øvrig Om statistikken.

Innvandrerbarn, andel i befolkningen og landbakgrunn

Innvandrerbefolkningen

Hvem er innvandrerbefolkningen i norsk offisiell statistikk? Innvandrerbefolkningen omfatter personer som har to foreldre som er født i utlandet, eller mer presist; personer som verken har foreldre eller besteforeldre som er født i Norge. Innvandrerbefolkningen deles i gruppene førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn og andregenerasjonsinnvandrere:

- Førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn er født i utlandet av foreldre som også er født i utlandet.
- Andregenerasjonsinnvandrere er født i Norge av foreldre som er født i utlandet.

De med en av foreldrene født i Norge inngår dermed ikke i innvandrerbefolkningen. Det samme gjelder adopterte fra utlandet og de som er født i utlandet av norskfødte foreldre.

For øvrig vises det til utførlig diskusjon av begreper og definisjoner rundt innvandring og innvandrerbefolkningen i Vassenden (1997): Innvandrere i Norge, SSB

Andelen innvandrere 0-17 år i befolkningen har økt fra 1997 til 2000. Tabell 1.4 viser at i 1997 var 54 200 av 1 022 300 barn i alderen 0-17 år første- og andregenerasjonsinnvandrere. Altså 5 prosent av alle barn. I 1999 var 60 500 av 1 040 300 første- og andregenerasjonsinnvandrere, altså 5,8 prosent av alle barn. I 2000 har andelen første- og andregenerasjonsinnvandrere i alderen 0-17 år økt til 6,4 prosent av alle barn. Innvandrerbefolkningen har en overvekt av personer i 30-årene og få gamle i forhold til hele befolkningen, men har en omtrent like stor andel i de yngre aldersgruppene som hele

² "Barn uansett alder": gjelder felles barn i live i alt i ekteskap oppløst ved skilsmisse. Skilsmisser der tallet på barn ikke er oppgitt, og dermed ikke medregnet, var i 1991: 59, 1992: 44, 1993: 91, 1994: 81 og 1995: 9. "Barn under 18 år": for 1979 er det snakk om barn under 16 år.

befolkningen (Barn og unge - med innvandrerbakgrunn. Aktuell statistikk. Mars 2000). Økningen kan altså sies å være reell.

Tabell 1.4 Barn 0-17 år etter innvandringskategori. 1997, 1999 og 2000

	Innvandrer- befolkning- en 0-17 år, totalt	Første- generasjons- innvandrere uten norsk bakgrunn	Andre- generasjons- innvandrere
1997	54 156	23 853	30 303
1999	60 513	25 952	34 561
2000	66 966	29 529	37 437

Kilde: Befolkningsstatistikk, SSB.

Syv av ti innvandrere 0-17 år har bakgrunn fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika eller Tyrkia. Av i alt 54 156 innvandrerbarn i 1997, har 7 prosent bakgrunn fra Norden, 4 prosent fra Vest-Europa (unntatt Tyrkia), 17 prosent fra Øst-Europa, 2 prosent fra Nord-Amerika, Oseania og hele 70 prosent fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika, Tyrkia. Bildet er nesten uendret i 1999 og 2000.

Tabell 1.5 Innvandrerbefolkningen 0-17 år, etter landbakgrunn. 1997, 1999 og 2000

	I alt	Norden	Vest-Europa (unntatt Tyrkia)	Øst-Europa	Nord- Amerika, Mellom- og Sør Oseania	Asia, Afrika, Amerika, Tyrkia
1997	54 156	3 643	2 358	9 412	846	37 897
1999	60 513	4 793	2 720	9 660	899	42 441
2000	66 966	4 967	2 946	12 630	800	45 623

Kilde: Befolkningsstatistikk, SSB.

2. Barnehager, skolefritidsordning, skole og utdanning

Tilsynsordninger

Hvordan har barn under skolealder blitt passet på 1990-tallet? I levekårsundersøkelsene fra 1991, 1995 og 2000, har vi tall for hvor mange barn som går i barnehage e.l og hvor mange barn som har private tilsynsordninger, dvs. passes av andre enn foreldrene og barnehage.

Det har vært en kraftig økning på 1990-tallet, spesielt fra 1995 til 2000, i andelen barn som har regelmessig tilsyn utenfor hjemmet. I 1991 ble 1 av 3 barn under skolealder passet i barnehage, mens 2 av 10 hadde private tilsynsordninger. I overkant av halvparten av alle barn i alderen 0-6 år ble altså passet regelmessig utenfor hjemmet. I 1995 hadde like mange prosent av barna regelmessig tilsyn utenfor hjemmet, men andelen barn i barnehage hadde økt til nær 40 prosent og de private tilsynsordningene hadde sunket med 5 prosent. Høsten 2000 ser vi at andelen barn 0-5 år som har regelmessig tilsyn utenfor hjemmet har økt til 76 prosent. Nær halvparten av alle barn i alderen 0-5 år har regelmessig tilsyn i barnehage e.l, mens omtrent en av fire barn i denne aldersgruppen blir passet i private tilsynsordninger. 1995 og 2000 er ikke helt sammenliknbare på grunn av 6-åringenes overgang til skolen. Det er dermed et årskull mindre i 2000-undersøkelsen.

Tabell 2.1 Tilsynsordninger for barn 0-6 år, etter alder og landsdel. 1991 og 1995. Prosent³

	1991		1995		2000	
	Privat tilsynsordning	Barnehage e.l.	Privat tilsynsordning	Barnehage e.l.	Privat tilsynsordning	Barnehage e.l.
Alle	20	33	15	38	27	49
Alder						
0-3 år	27	20	19	25	26	35
4-6 år	9	54	10	55	17	77
(For 2000: 4-5 år)						
Landsdel						
Østlandet (hele)	22	29	16	38		
Oslo og Akershus	20	29	16	41		
Østlandet ellers	24	29	15	37		
Agder og Rogaland	20	31	14	29		
Vestlandet	16	36	12	43		
Trøndelag	25	41	18	35		
Nord-Norge	14	39	14	40		

Kilde: Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser

Tilsynsordninger

I levekårsundersøkelsene er barn med privat tilsynsordning barn som får regelmessig tilsyn av slektninger/nære kjente, av hushjelp, praktikant eller barnepike, eller av dagmamma. Barn i barnehage o.l er barn som får regelmessig tilsyn i familiebarnehage eller i barnehage på hel- eller deltid.

³ For årgangen 2000 er alder avgrenset til 0-5 år, på grunn av 6-årsreformen.

Barnehager

Barnehagestatistikken gir oss en faktisk oversikt over antall barn i barnehager hvert år. Alle barnehager som er godkjent etter barnehageloven og dens forskrifter og som mottar statsstøtte, er med i utvalget.

Ved utgangen av 1999 hadde 187 700 barn i alderen 0-6 år plass i barnehage. I tillegg til disse hadde vel 5 100 et tilbud i åpen barnehage. I alt hadde derfor 192 800 barn et tilbud i barnehage. Dette er en økning på 3 800 eller i overkant av 2 prosent i forhold til 1998.

Antallet barnehagebarn økte sterkt fra 1980 og fram til 1995. I 1999 var det omtrent samme antall barn i barnehage som i 1995. At det ikke har skjedd noen økning i faktisk antall barn i barnehagen, kan i stor grad tilskrives at et årskull gikk ut av barnehagen på grunn av 6-års reformen i skolen.

Dekningsgraden totalt, det vil si barn med pedagogisk tilbud i prosent av folkemengden i aktuell aldersgruppe, var 61 prosent for barn 1-5 år i 1999. For 1-2 åringer var dekningsgraden 37 prosent. Dekningsgraden for 1-5 åringer har økt kraftig fra 1980 til 1998, men har holdt seg stabil fra 1998 til 1999. Dekningsgraden for de yngste barna har også økt kraftig fra å være på 7 prosent i 1980 til 39 prosent i 1998. I 1999 er dekningsgraden for denne aldersgruppen sunket med 2 prosentpoeng.

På grunn av innføringen av kontantstøtten er oppholdskategoriene i 1999-rapporteringen forandret sammenlignet med tidligere årganger. Barn i åpne barnehager rapporteres nå også særskilt, og er ikke med i barnehagetallene i tabell 2.2 for 1999. Disse to momentene har gjort det vanskelig å lage sammenlignbare tidsserier, og endringer fra 1998 til 1999 må tolkes deretter.

Tabell 2.2 Barn i barnehager, etter alder. Hele landet. 1980, 1986, 1990, 1995 og 1999.

Årstall	I alt										Dekningsgrad i prosent		
		0 år	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	6 år	7 år og over	Uopp gitt	1-5 år	1-2 år	
1980	78 189	749	2 549	4 484	10 256	14 683	18 930	25 494	1 044			19,3	6,8
1986	104 302	669	3 483	6 351	15 018	21 193	25 613	31 065	712	198		28,1	9,7
1990	139 350	995	6 517	11 430	22 009	28 345	31 929	37 542	551	32		36,3	15,4
1995	188 213	1 139	14 000	23 664	35 164	41 815	44 758	26 854	319	500		52,4	31,3
1998	187 869	1 453	15 763	31 531	42 717	46 972	48 789	506*		138		61,1	38,8
1999	187 671	1 203	16 159	28 017	43 963	47 983	49 675	671*		-		61,1	36,9

* Tallet er for 6 år og over.

Kilde: Barnehagestatistikk

Det har vært en økning av fremmedspråklige barn i barnehager. Fra 3 prosent i 1990 til 5 prosent i 1999. Den største økningen var fra 1990 til 1995. Det har også vært en økning av morsmålstreningen i barnehager på disse årene, i takt med økningen av fremmedspråklige barn. I 1990 hadde 42 prosent av de fremmedspråklige barna morsmålstrening, i 1995 hadde 52 prosent morsmålstrening mens det i 1999 gikk noe ned igjen, til 46 prosent i barnehager med dette tilbudet.

Det har vært en liten nedgang av barn med særlige behov i barnehager fra 1995 til 1999. Andelen barn med særlige behov i barnehager var i 1990 7 prosent av alle barn i barnehager, i 1995 6 prosent og i 1999 4 prosent av alle barn i barnehager.

Tabell 2.3 Barn i barnehager fra språklige og kulturelle minoriteter og barn med særlige behov. 1990, 1995, 1999.

	Fremmedspråklige barn				Barn med særlige behov				
	I alt	Av disse med morsmåls trening		Andelen av fremmedspråklige barn i barnehage prosent	Barn som er tatt opp etter barnehagelovens paragraf 9		Andre barn med særlige behov		Andelen av barn med særlige behov i barnehage, prosent
		6-25 timer pr. uke	26 timer eller mer pr. uke		I alt	Av disse som får tildelt ekstra ressurser	I alt	Av disse som får tildelt ekstra ressurser	
1990	4 393	599	1 246	3,15*	4 254	-	5 929	-	7,31*
1995	8 941	2 801	1 867	4,75*	4 605	3 419	5 918	2 837	5,59*
1999	9 124	2 786	1 397	4,9	3 281	2 643	4 713	2 690	4,26*

Kilde: Barnehagestatistikk, SSB

Språklig minoritet i barnehagen

Minoritetsspråklige barn er alle barn som snakker et annet språk enn norsk, svensk, dansk eller engelsk som morsmål.

Godkjente barnehager kan søke om tilskudd til tospråklig assistanse. Barn med svensk, dansk og engelsk som morsmål fyller ikke vilkårene for å få tilskudd. Barnehager som har samiske barn, kan søke om tilskudd til tospråklig assistanse dersom de ikke får særskilte tilskudd som samisk barnehage.

Barn med særlige behov i barnehage

Barn med særlige behov er funksjonshemmede barn i barnehagen som er tatt opp etter barnehagelovens § 9. Dette gjelder alle typer funksjonshemming. Andre barn med særlige behov er barn som ikke er tatt inn etter barnehagelovens § 9, men som allikevel har et særlig behov. Vilkår her kan variere fra kommune til kommune.

Om statistikken

Statistikk over barnehagene er utarbeidet på grunnlag av årsmeldinger fra barnehagene. Statistikken omfatter alle godkjente barnehager. Data om språklige minoriteter henger sammen med morsmålsopplæring og tilskuddsordningen for tospråklig assistanse.

Skolefritidsordning

Skolefritidsordning er et tilbud for barn i grunnskolen før og etter skoletid, som skal gi barna omsorg og tilsyn, og legge til rette for lek, kultur og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i alder, funksjonsnivå og interesser hos barna. Fra 1. januar 1999 har kommunene plikt til å ha et slikt tilbud for barn fra 1. til 4. klassetrinn.

Andel barn per klassetrinn i skolefritidsordning har økt kraftig fra 1995 til 1999, fra 1 av 3 barn i 1995 til nærmere halvparten av barna i 1999. Det er flest barn i 1. og 2. klasse med i skolefritidsordning.

Tabell 2.4 Andel barn per klasstrinn med plass i skolefritidsordning. 1995, 1996, 1997, 1998 og 1999. Prosent

	1.-4. klasse	1. klasse	2. klasse	3. klasse	4. klasse
1995	33	.	43	35	20
1996	36	.	47	38	21
1997	44	57	52	42	23
1998	47	60	57	46	26
1999	46	59	55	45	24

Kilde: SFO-databasen i KUF og GSI (Grunnskolenes informasjonssystem)

For 1995 og 1996 er klasstrinnene justert opp for å kunne sammenliknes med årene etter Reform 97. Tall for 1995 og 1996 er ikke direkte sammenliknbare med 1997 og 1998. Dette fordi frivillig 6-årstilbud i skolene gikk over til obligatorisk skolestart for 6-åringer i forbindelse med Reform 97.

Grunnskolen

Fra 1992 til 2000 har tallet på elever i grunnskolen økt med 128 000 totalt. Etter at seksårsreformen (Reform 97) ble innført skoleåret 1997/98, har elevtallet økt med mer enn 10 000 elever hvert skoleår. Strukturen på grunnskolen har også endret seg på andre områder. Tabell 2.6 viser at antall klasser totalt i grunnskolen også har økt, fra nær 24 000 klasser til i overkant 29 000 klasser i dette tidsrommet. I tillegg har gjennomsnittlig antall elever per klasse i grunnskolen økt på 1990-tallet, men bare i svært liten grad (se tabell 1 i vedlegg).

Tabell 2.5 Antall elever totalt i grunnskolen. 1992, 1995 og 2000

År	Antall klasser
1992	462 423
1995	478 540
2000	590 471

Tabell 2.6 Antall klasser totalt i grunnskolen. 1992, 1995 og 2000

År	Antall klasser
1992	23 959
1995	24 276
2000	29 448

Tabell 2.7 viser at omfanget av spesialundervisning etter enkeltvedtak har økt fra nærmere 30 000 tildelte timer i 1994/95 til 34 000 i 1998/99. Det er flest gutter som har spesialundervisning. Flere får mange tildelte timer per uke i 1998/99 enn tidligere. Spesialundervisning etter enkeltvedtak er noe annet enn spesialklasser. Elever som får spesialundervisning går ikke automatisk i spesialklasser.

Tabell 2.7 Grunnskolen. Spesialundervisning etter enkeltvedtak, etter kjønn og etter tildelte timer per uke. 1994/95, 1996/97 og 1997/98.

	I alt				Andel gutter			
	1994/95	1996/97	1997/98	1998/99	1994/95	1996/97	1997/98	1998/99
I alt	29 655	30 375	32 524	34 090	70,6	69,9	69,8	69,4
Inntil 100 timer	9 440	8 245	8 090	7 964	70	68,8	69,8	68,3
101-160	7 642	8 065	8 689		72	70,4	70,7	
161-360	8 022	8 850	10 196	20 367	71,8	71,1	70,2	67,1
361 timer eller me	4 551	5 215	5 549	5 759	67,1	69	67,7	69,4

Kilde: GSI.

NB! For 1998/99 er det kun tall for 101-360 timer samlet

Høsten 2000 var omtrent 40 000 av 590 000 elever i grunnskolen elever fra språklige minoriteter, altså 7 prosent av elevene. Oslo hadde den største andelen elever fra språklige minoriteter, med 31 prosent. Andel elever fra språklige minoriteter i grunnskolen har økt med 3 prosentpoeng fra 1992 til 2000, fra 4 prosent til 7 prosent.

Tabell 2.8 Andel elever fra språklige minoriteter i grunnskolen, etter kjønn. 1992, 1995, 2000. Prosent

	Antall	Prosent av alle elever
1992/93	19 978	4
1995/96	26 192	5
2000/01	40 604	7

Kilde: Utdanningsstatistikk, SSB

Om statistikken

Grunnskolestatistikken omfatter barn og unge som får opplæring etter grunnskoleloven. Statistikken bygger på opplysninger fra Grunnskolens informasjonssystem (GSI).

Språklig minoritet i grunnskolen

Opplysninger om elever fra språklige minoriteter bygger på opplysninger fra den enkelte skole og kommune og omfatter også skandinaver og andre vesteuropeere. Samisk ble tidligere regnet som språklig minoritet (i noen kommuner); dette er imidlertid endret, slik at samisk nå registreres som målform på linje med nynorsk og bokmål. Det blir nok utøvd noe skjønn ved hver enkelt skole når man fastsetter hvem som blir regnet som elev fra språklig minoritet.

Videregående skole

Overgang fra grunnskole til videregående skole

Andelen av grunnskolekullet i videregående utdanning 1. oktober samme år, har holdt seg relativt stabilt på 1990-tallet. I 1990 var 95 prosent av grunnskolekullet i videregående utdanning 1. oktober samme år. I 1995 gjaldt dette for 97 prosent, og det gjorde det også i 1998.

Tabell 2.9 Andel av grunnskolekullet som var i videregående utdanning 1. oktober samme år. 1990, 1995 og 1998. Prosent

	Begge kjønn	Gutter	Jenter
1990	94,6	94,4	94,7
1995	96,7	96,6	96,8
1998	96,7	96,6	96,7

Kilde: Utdanningsstatistikk, SSB

Innvandrerbefolkningen og videregående skole

Fra 1994 til 1997 økte andelen 16-18 åringer som deltar i videregående utdanning både for hele befolkningen og for første- og andregenerasjonsinnvandrere, jf. tabell 2.10. Den største økningen fant sted blant førstegenerasjonsinnvandrere, hvor elevandelen gikk opp fra 60 prosent i 1994 til 68 prosent i 1997. Aldersstrukturen har ikke endret seg stort på disse årene, slik at andre forklaringer på økningen enn dette må søkes. En mulig årsak er innføringen av Reform 94, der retten til skoleplass eller lærlingplass kan ha åpnet innfallsporten til videregående utdanning ytterligere.

Andregenerasjonsinnvandrere deltar mindre i videregående utdanning enn befolkningen som helhet, men de har større deltakelse enn førstegenerasjonsinnvandrere. I 1997 deltok 84 prosent av andregenerasjonsinnvandrerne i alderen 16-18 år i videregående utdanning, for førstegenerasjonsinnvandrerne var tallet 68 prosent. Tilsvarende andel for befolkningen totalt var 92 prosent.

Tabell 2.10 Elever i videregående skole i prosent av registrerte årskull 16-18 år. Totalt etter kjønn og innvandrerkategori. 1994-1997

	Befolkningen totalt			1. generasjonsinnvandrere			2. generasjonsinnvandrere		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1994	89	89	90	60	62	60	79	81	77
1995	90	90	91	62	65	58	83	84	82
1996	92	92	93	69	71	67	82	82	82
1997	92	92	93	68	70	65	84	84	84

Kilde: Utdanningsstatistikk, SSB

Innvandrerbefolkningen utgjør en litt større del av elevene i videregående skole i 1999 enn de gjorde tidligere på 1990-tallet. Av tabell 2.11 ser vi at det var nærmere 9 500 elever med innvandrerbakgrunn i videregående skole, noe som utgjorde 5 prosent av elevmassen. I 1999 er andelen elever med innvandrerbakgrunn i overkant av 10 000, og utgjør 6 prosent av elevmassen.

Tabell 2.11 Andel elever i videregående skole med innvandrerbakgrunn, etter alder. 1995 og 1999

	1995			1999		
	I alt	Første-og andre generasjons- innvandrere	Uten innvandrings- bakgrunn, utenlands- adoptert m.m	I alt	Første-og andre generasjons- innvandrere	Uten innvandrings- bakgrunn, utenlands- adoptert m.m
Alle	187 362	9 416	177 946	172 995	10 227	
16 år og under	49 786	1 596	48 190	48 889	2 247	46 642
17 år	48 934	1 769	47 166	48 541	2 317	46 224
18 år	41 890	1 519	40 371	38 008	2 056	35 952
19 år	130 730	799	12 931	8 744	906	7 838
20-24 år	18 967	1 419	17 548	11 559	1 120	10 439
25-29 år	5 983	832	5 151	5 151	463	4 688
30 år og over	7 281	1 321	5 960	11 196	1 019	10 177
Uoppgitt	790	161	629	907	99	808

Kilde: utdanningsstatistikk, SSB

Om statistikken

Statistikken over videregående utdanning omfatter elever og lærlinger under lov om videregående opplæring og lov om fagopplæring i arbeidslivet. Hovedgrunnlaget for statistikken er basert på faste rapporteringer fra fylkeskommunene til Kirke-, undervisnings- og forskningsdepartementet (KUF).

Sysseletting blant skoleelever og studenter

I det følgende skal vi se på sysseletting blant skoleelever og studenter. Andelen 16-19 åringer med utdanning som hovedsakelig virksomhet har økt fra 1990 til 1995, men sunket 2 prosentpoeng fra 1995 til 1999. Andel 20-24 åringer med utdanning som hovedsakelig virksomhet har steget fra 22 til 36 prosent fra 1990 til 1995, og økt til 37 prosent i 1999.

Andelen unge, 16-19 år, med utdanning som hovedsakelig virksomhet som i tillegg er deltidssysselsatte har økt kraftig fra 1995 til 1999. I 1995 var 22 prosent deltidssysselsatte mens andelen i 1999 var 35 prosent. Blant 20-24 åringene var det tilsvarende en økning fra 22 prosent i 1990 til 26 prosent i 1995 og hele 38 prosent i 1999. Vi ser også at andelen unge yrkesaktive - det vil si som er heltidssysselsatte eller deltidssysselsatte men betrakter seg som hovedsakelig yrkesaktiv - har økt fra 1995 til 1999.

Tabell 2 i tabellvedlegget viser at det i 1999 var 172 000 personer i alderen 16-19 år som hadde utdanning som sin hovedsakelige virksomhet. Dette utgjorde 81 prosent av personene i denne aldersgruppen. Av disse var 35 prosent deltidssysselsatte. Merk at tabellen ikke sier om og hvor mange heltidssysselsatte elever det er, for disse defineres som yrkesaktive, selv om de går på skole / studerer Dette gjelder i særlig grad studenter. Det er derfor sannsynlig at det er flere enn 81 prosent av 16-19 åringene som er under utdanning, som også tall tidligere i kapitlet tyder på.

Den mest vanlige avtalte arbeidstiden for disse 16-19 åringene var i 1999 1-9 timer per uke. I aldersgruppen 20-24 år, hadde 103 000 personer utdanning som hovedsakelig virksomhet. Dette utgjorde 37 prosent av denne aldersgruppen. Av disse var 38 prosent deltidssysselsatte. Den mest vanlige avtalte arbeidstiden var 1-9 timer per uke.

I 1995 ser vi at 178 000 personer i alderen 16-19 år hadde utdanning som hovedsakelig virksomhet, eller 83 prosent. 22 prosent av disse var deltidssysselsatte. Den mest vanlige avtalte arbeidstiden var også i 1995 1-9 timer i uken. I aldersgruppen 20-24 år, hadde 113 000 personer utdanning som hovedsakelig virksomhet. Dette utgjorde 36 prosent av denne aldersgruppen. Av disse var 26 prosent deltidssysselsatte. Den mest vanlige avtalte arbeidstiden var også her 1-9 timer per uke.

Hvis vi går tilbake til 1990 ser vi av vedleggstabell 11 at 194 000 personer i alderen 16-19 år hadde utdanning som hovedsakelig virksomhet, dvs. 76 prosent. Av disse var 48 000 deltidssysselsatte, noe som utgjorde 25 prosent. Den mest vanlige avtalte arbeidstiden var 1-9 timer per uke. I aldersgruppen 20-24 år, hadde 92 000 personer utdanning som hovedsakelig virksomhet, dvs. 27 prosent. Av disse var 22 prosent deltidssysselsatte. Den mest vanlige avtalte arbeidstiden var også her 1-9 timer per uke.

3. Helse og helsetjenester

Spedbarnsdødelighet

Spedbarnsdødeligheten er blitt halvert de siste ti årene, til 4 per 1 000 levendefødte i 1999, den laveste som noen gang er registrert. De siste fem årene har spedbarnsdødeligheten ligget stabilt på rundt 4 per 1 000. Spedbarnsdødeligheten har sunket gradvis fra 1966 til 1999, fra 14 av 1000 spedbarn i 1966-1970 til 4 av 1000 spedbarn i 1999.

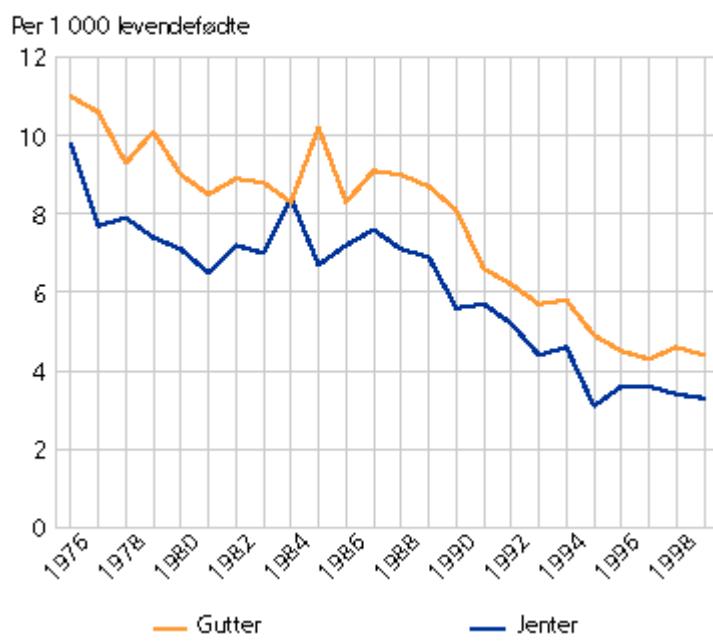
Tabell 3.1 Spedbarnsdødelighet. 1966-1999. Døde første leveår per 1000 levendefødte.

Arsgjennomsnitt	
1966-1970	14
1971-1975	12
1976-1980	9
1981-1985	8
1986-1990	8
1991-1995	5
1995-1999	4

Kilde: Befolkningsstatistikk, SSB

Ei jente har større sannsynlighet for å overleve det første året enn en gutt. I den siste femårsperioden har spedbarnsdødeligheten for gutter og jenter ligget rundt henholdsvis 4,5 og 3,5 per 1 000 levendefødte.

Spedbarnsdødeligheten for gutter og jenter. 1976-1999. Per 1 000 levendefødte

Spedbarnsdødelighet = døde under ett år pr. 1000 levendefødte.

Tabell 3.2 viser hvor mange barn og unge som døde i 1995, 1998 og 1999. Antall døde per år i denne aldersgruppen har vært relativt stabil. Det var færre døde 1-17 åringer til sammen enn 0-åringer. Selv om antall døde under ett år var 244 i 1995 og 232 i 1998, var spedbarnsdødeligheten på et rekordlavt nivå, 4 døde per 1000 levendefødte.

Tabell 3.2 Døde etter alder, 0-17 år. 1995 og 1998

	1995	1998	1999
I alt 0-17 år	468	413	449
0 år	244	232	232
1-5 år	76	68	91
6-12 år	48	51	52
13-17 år	100	62	74

Kilde: Befolkningsstatistikk, SSB.

Dødsfall blant barn og unge av sykdom, ulykker og selvmord

Tabell 3.3 viser dødstall på landsbasis for barn 1-17 år i 1990, 1994 og 1997. I vedleggstabell 3, er alder delt i tre grupper, og det gis tall for hvert kjønn. Opplysningene dekker årsaken til dødsfallet, med sykdom eller voldsomme dødsfall som hovedgrupperinger.

Totaltallene viser at flest barn fra 1 til 17 år døde i 1990. Færrest døde i 1994. Ondartede svulster, eller kreft, var den sykdommen som krevde flest barneliv alle disse årene. Medfødte misdannelser var den nest vanligste dødsårsaken i gruppen "dødsfall av sykdom".

I 1990 var det 139 barn fra 1 til og med 17 år som døde i såkalt voldsomme dødsfall. I overkant av 90 barn døde av dette i 1994 og 1997. Ulykkene, og da særlig trafikkulykkene, krevde flest barneliv i denne kategorien.

Selvmord faller i kategorien "voldsomme dødsfall". 23 barn under 18 år begikk selvmord i 1994, neste like mange som ble drept i trafikken. Det er noen færre selvmord i 1990 og 1997. For 1994 viser tallene at nesten fem ganger så mange gutter som jenter begikk selvmord. Også i 1990 og i 1997 er det flere gutter enn jenter som begikk selvmord. Dette er i tråd med tendensen på dette feltet; det er flere menn enn kvinner som tar sitt eget liv. Tallene viser også at selvmordene stort sett forekom i den eldste aldersgruppen. I selvmordsstatistikken og fortolkning av dødsårsak generelt, er det vanlig å oppgi dødsfall ved selvmord for personer som er 10 år og eldre. Dette kommer av at man beskriver selvmord som en bevisst og villet handling. Denne definisjonen innebærer at barn som ikke forstår konsekvensen av sine handlinger, f.eks. prøver ut noe som han/hun har sett på fjernsyn og dermed mister livet, ikke regnes som en person som har begått eller kan begå selvmord. Tall for dødelighet av selvmord fra 1951 og framover viser at for begge kjønn er det flere selvmord i aldersgruppen 15-19 år enn i gruppen 10-14 år.

Tabell 3.3 Dødsfall blant personer 1-17 år, etter underliggende dødsårsak. 1990, 1994 og 1997.

	1990	1994	1997
I alt	285	213	223
Dødsfall av sykdom	146	118	132
Meningokokkinfeksjoner	12	8	1
Ander infeksjøsøse og parasittære sykdommer	2	5	4
Ondartede svulster	38	29	35
Meningitt	2	3	-
Andre sykdommer i nerve-systemet og sanseorganene	24	11	13
Sykdommer i sirkulasjonsorganene	6	12	9
Sykdommer i åndedrettsorganene	8	3	7
Medfødte misdannelser	31	21	33
Alle andre sykdommer	23	26	30
Voldsomme dødsfall	139	95	91
Ulykker i alt	117	71	70
Trafikkulykker	37	28	42
Drukning	24	17	10
Brann, forbrenning	7	6	7
Selv mord	18	23	15
Alle andre voldsomme dødsfall	20	21	17

Kilde: Dødsårsaksstatistikk, SSB

Skader og dødsfall i trafikken

Tabell 3.4 tar for seg barn og unge som er skadd eller drept i trafikken i 1996 og 1998. Tallene uttrykker stedfestingen av ulykker i Norge. Hvorvidt personene også var bosatt i Norge, sies det ingenting om.

I alt ble ca. 2000 barn og unge skadd eller drept på norske veier i 1996. Dette utgjør 2 promille av alle norske barn og unge. Det var flest 13-17 åringer som kom til skade. Omtrent like mange barn og unge ble skadd eller drept i 1998.

Bilpassasjerene var den største gruppen skadde eller drepte totalt sett. Syklister (inkludert den som sykler og ev. personer som satt på sykkel) noterte seg for nest flest skadde/drepte. Førere og passasjerer på moped, og fotgjengere utgjorde til sammen godt og vel 3 av 10 tilskadekomne både i 1996 og i 1998.

I aldersgruppen 0-5 år var det flest som ble skadd/drept som bilpassasjerer; andelen var 59 prosent i 1996 og 61 prosent i 1998. 40 prosent av 6-12 åringer ble skadd i bil og 29 prosent på sykkel i 1996. I 1998 ble 41 prosent skadd i bil og 33 prosent skadd på sykkel. 13-17 åringer hadde den laveste andelen av skadde som var bilpassasjerer, med 33 prosent i 1996. For denne gruppen var mopedulykkene nesten like mange i andel, med 31 prosent i 1996. I 1998 var det 40 prosent av 13-17 åringer som enten ble drept eller skadd som bilpassasjer. Andel med mopedulykker i denne gruppen var i 1998 på 27 prosent.

Av de 1960 som ble skadd eller drept, var det 29 som døde av skadene. 52 prosent av disse var i alderen 13 til 17 år. 45 prosent av de drepte var bilpassasjerer, mens 41 prosent var fotgjengere i 1996. I 1998 var det 31 av de 1925 som ble skadd eller drept, som døde av skadene. 55 prosent av disse var i alderen 13-17 år. 32 prosent av de drepte var bilpassasjerer, 29 prosent var fotgjengere, og 19 prosent døde i mopedulykker i 1998.

Tabell 3.4 Personer drept eller skadd, etter trafikantgruppe og alder. 1996 og 1998

1996	I alt	Førere og passasjerer på						Andre trafikanter
		Bil-passasjerer	Lett motor-sykkel	Moped	Sykkel	Fotgjenger	Akende	
Personer drept eller skadd i alt	1960	752	20	343	393	345	42	65
0-5 år	222	130	-	1	13	62	14	2
6-12 år	635	256	-	-	183	171	19	6
13-17 år	1103	366	20	342	197	112	9	57
Personer drept i alt	29	13	-	2	-	12	2	-
0-5 år	4	-	-	-	-	4	-	-
6-12 år	10	4	-	-	-	4	2	-
13-17 år	15	9	-	2	-	4	-	-
1998								
Personer drept eller skadd i alt	1925	823	56	306	341	298	28	73
0-5 år	217	132	-	1	7	70	5	2
6-12 år	562	228	-	-	185	129	16	4
13-17 år	1146	463	56	305	149	99	7	67
Personer drept i alt	31	10	-	6	4	9	2	-
0-5 år	8	2	-	-	-	6	-	-
6-12 år	6	1	-	-	2	1	2	-
13-17 år	17	7	-	6	2	2	-	-

Kilde: Samferdsels- og reiselivsstatistikk, SSB

Statistikken over veitrafikkulykker omfatter bare ulykker med personskade som er meldt til politiet. Ulykkene må ha skjedd på offentlig eller privat vei, gate eller plass som er åpen for alminnelig trafikk. Dette medfører en viss underrapportering siden ikke alle ulykker skjer på disse stedene. Også de mindre alvorlige ulykkene/skadene er underrepresentert i skadetalene.

Tabell 3.5 viser antall skadde/drepte syklister under 18 år i 1996 og i 1998, fordelt på tre aldersgrupper og hvorvidt de har brukt sykkelhjelme eller ikke. Det oppgis også en restgruppe der hjelmbruk eller manglende sådan ikke ble oppgitt. De siste tallene blir ikke kommentert i det følgende, uansett størrelsen på tallet. Statistikken sier ikke noe entydig om virkningen av hjelmbruk; den forteller kun om barna i de registrerte sykkelulykkene har brukt sykkelhjelme eller ikke.

Det var bortimot 400 syklister under 18 år som ble skadde eller drept i 1996. Antallet var redusert med rundt 50 i 1998. I 1996 utgjorde aldersgruppen 13-17 år halvparten av de skadde eller drepte. 6-12 åringene utgjorde 47 prosent, med 183 av 393 skadde eller drepte. I 1998 utgjorde 6-12 åringene 54 prosent, mens 13-17 åringene 44 prosent.

Det var flest skadde og drepte gutter under 18 år i Norge. Både for jenter og gutter viste tallene at det var flere skadde eller drepte uten hjelme enn med hjelme både i 1996 og 1998.

Tabell 3.5 Syklister drept eller skadd, etter alder, kjønn og bruk av hjelm. 1996 og 1998

1996	Alder			
	I alt	0-5 år	6-12 år	13-17 år
Syklister i alt	393	13	183	197
Gutter	265	11	136	118
Uten hjelm	132	2	49	81
Med hjelm	90	6	68	16
Uoppgitt	43	3	19	21
Jenter	128	2	47	79
Uten hjelm	69	-	15	54
Med hjelm	28	1	22	5
Uoppgitt	31	1	10	20
1998				
Syklister i alt	341	7	185	149
Gutter	236	5	138	93
Uten hjelm	92	-	41	51
Med hjelm	77	4	63	10
Uoppgitt	67	1	34	32
Jenter	105	2	47	56
Uten hjelm	57	2	19	36
Med hjelm	20	-	17	3
Uoppgitt	28	-	11	17

Kilde: Samferdsels- og reiselivsstatistikk, SSB.

Sykkelulykker er sterkt underreporterte. Skadene er muligens ikke så omfattende at politiet kommer inn i bildet. For 1991 ble det beregnet at bare 9 prosent av alle sykkelulykker ble fanget opp av den offisielle statistikken. Mer informasjon i NOS Veitrafikkulykker 1995, SSB.

Tabell 3.6 viser antall skadde /drepte personer i alderen 0-17 år, fordelt på tre aldersgrupper og ferdelsformål i 1996 og 1998.

På landsbasis ble ca. 2000 personer drept eller skadd i veitrafikkulykker i 1996 og i 1998. Når det gjelder ferdelsformål, altså hvor personen var på vei eller hva personen holdt på med da ulykken skjedde, viser det seg at flest barn og unge ble skadd og drept i forbindelse med fritidsreise. Andelen var 22 i 1996 og 20 i 1998. Flesteparten av personene som skadet seg/ble drept på besøks-/fritidsreiser, var fra 13 til og med 17 år.

13-17 åringene var også i flertall blant de skadde/drepte på skoleveien, som lå på andre plass av ferdelsformålene med 9 prosent av de skadde/drepte i 1996 og 8 i 1998.

Under lek er den eneste kategorien der 0-5- og 6-12-åringene hadde høyere antall skadde/drepte personer enn 13-17 åringene. Dette gjaldt både i 1996 og i 1998.

Besøks-/fritidsreiser var det ferdelsformålet som krevde fleste unge liv på landsbasis i 1996, med 21 prosent av de forulykkede. I 1998 var det like mange forulykkede ved besøks-/fritidsreiser og ved lek, begge med 19 prosent av de forulykkede.

Tabell 3.6 Personer drept eller skadd etter trafikantgruppe og alder. 1996 og 1998

1996	Ferdelsformål							
	Til/fra I alt	I arbeid#1	I arbeid#1	Til/fra skole#1	Til/fra butikk osv.#1	Besøks-/ fritids- reise#1	Lek#1	Annet/ uoppgitt
Personer drept eller skadd i alt	1960	19	11	175	29	425	120	1181
0-5 år	222	-	1	2	7	17	33	162
6-12 år	635	-	-	70	8	110	78	369
13-17 år	1103	19	10	103	14	298	9	650
Personer drept i alt	29	-	-	3	1	6	2	17
0-5 år	4	-	-	1	-	2	-	1
6-12 år	10	-	-	2	-	2	2	4
13-17 år	15	-	-	-	1	2	-	12
1998								
Personer drept eller skadd i alt	1 925	15	16	153	28	380	118	1 215
0-5 år	217	-	-	1	5	19	36	156
6-12 år	562	2	1	57	11	87	74	330
13-17 år	1 146	13	15	95	12	274	8	729
Personer drept i alt	31	1	-	2	1	6	6	15
0-5 år	8	-	-	-	1	-	4	3
6-12 år	6	-	-	2	-	-	2	2
13-17 år	17	1	-	-	-	6	-	10

#1 Omfatter ikke passasjerer.

Kilde: Samferdsels- og reiselivsstatistikk, SSB.

Det er viktig å merke seg at passasjerer ikke er medregnet i tallet på drepte eller skadde i de seks hovedkategoriene for ferdselsformål. Dette betyr f.eks. at et barn som blir kjørt til skolen og som på veien dit kommer til skade i en kollisjon, ikke regnes med blant "skadde personer, til/fra skole". Grunnen til at passasjerer ikke er regnet med her, er at opplysningene SSB får fra politiet ikke oppgir ferdselsformål for passasjerer. Passasjerer er derimot tatt med i kategorien "annet, uoppgitt"; dette er gjort for å kunne kontrollere at totaltallene for alle skadde/drepte i aldersgruppene er korrekte. Når det gjelder ulykker på vei til eller fra arbeid, eller mens personen er på jobb, er det registrert skadde eller drepte kun for aldersgruppen 13-17 år.

Barn med funksjonshemming / varige skader

Statistisk sentralbyrås helseundersøkelse fra 1995 sier blant annet noe om funksjonsvansker og bevegelsehemming. Den sier også noe om hvilke konsekvenser sykdom og funksjonshemming kan ha.

4 prosent av barn i alderen 7-15 år kan sies å ha nedsatt funksjonsevne i 1995. 3 prosent i alderen 16-24 år har nedsatt funksjonsevne. Tabell 3.7 viser at det er små eller ingen kjønnsforskjeller når det gjelder nedsatt funksjonsevne. Vi ser at andelen med nedsatt funksjonsevne er atskillig lavere blant barn og unge enn i befolkningen totalt.

Tabell 3.7 Andel personer 7-24 år med nedsatt funksjonsevne, etter alder og kjønn. 1995. Prosent

	Alder		
	Alle (7-79 år)	7-15 år	16-24 år
Menn og kvinner			
Nedsatt funksjonsevne	14	4	3
Av dette			
Bevegelsesvansker	12	1	2
Nedsatt syn	2	2	1
Nedsatt hørsel	2	1	1
Menn			
Nedsatt funksjonsevne	11	3	3
Av dette			
Bevegelsesvansker	9	1	2
Nedsatt syn	2	2	1
Nedsatt hørsel	2	1	0
Kvinner			
Nedsatt funksjonsevne	17	4	3
Av dette			
Bevegelsesvansker	15	1	2
Nedsatt syn	2	2	0
Nedsatt hørsel	2	0	1
N	8 478	1 148	1 297

Kilde: Statistisk sentralbyrås Helseundersøkelse 1995

Nedsatt funksjonsevne omfatter personer som har oppgitt at de har bevegelsesvansker, nedsatt syn, nedsatt hørsel eller flere av disse forholdene. Personer med bevegelsesvansker er ute av stand til å gå trapper opp/ned en etasje uten å hvile, eller kan ikke løpe 100 meter dersom de har det travelt. Noen personer har både nedsatt bevegelse og/eller syn og/eller hørsel. Tallene er derfor lavere enn summen av tallene for de enkelte forligningsmålene.

9 prosent av barn 0-6 år hadde en sykdom, skade eller helseproblem som påvirket hverdagen i høy eller i noen grad - flere jenter enn gutter. Dette gjaldt 14 prosent av barn 7-15 år, men da flere gutter enn jenter (Helseundersøkelsen 1995).

3 prosent av barn opp til 6 år hadde *varige* vansker i forhold til lek og sosial deltakelse som skyldtes sykdom, skade eller funksjonshemming i 1995. Av 7-15 åringer hadde 5 prosent vanskelig eller svært vanskelig for å delta i fritidsaktiviteter eller i sosiale sammenhenger.

Tabell 3.8 Andel barn 0-15 år med varige vansker knyttet til fritidsaktiviteter og sosial deltakelse som skyldes sykdom, skade eller funksjonshemming. 1995 Prosent

	Alder	
	0-6 år	7-15 år
Gutter og jenter		
Vansker med en eller flere aktiviteter	3	5
Vansker med		
fysisk mobilitet (kun 7-15 år)	-	2
deltakelse i foreningsliv/fritidsaktiviteter (kun 7-15 år)	-	4
deltakelse i lek/fysisk aktivitet (0-15 år)	3	4
å få kontakt/snakke med andre (0-15 år)	1	1
Gutter		
Vansker med en eller flere aktiviteter	2	6
Vansker med		
fysisk mobilitet (kun 7-15 år)	-	1
deltakelse i foreningsliv/fritidsaktiviteter (kun 7-15 år)	-	4
deltakelse i lek/fysisk aktivitet (0-15 år)	1	4
å få kontakt/snakke med andre (0-15 år)	1	1
Jenter		
Vansker med en eller flere aktiviteter	4	5
Vansker med		
fysisk mobilitet (kun 7-15 år)	-	2
deltakelse i foreningsliv/fritidsaktiviteter (kun 7-15 år)	-	4
deltakelse i lek/fysisk aktivitet (0-15 år)	4	3
å få kontakt/snakke med andre (0-15 år)	0	1
N	998	1 148

Kilde: Statistisk sentralbyrås Helseundersøkelse, 1995

Tabell 3.9 viser at 2 prosent av barn 0-15 år oppgav skade på spørsmål om de hadde noen varig sykdom eller skade (skaden kan ha skjedd når som helst, men hadde virkning på intervju tidspunktet) i 1985. 1 prosent oppgav dette i 1995. Forskjellen er så vidt signifikant. Noen flere gutter enn jenter har varige skader, noen flere eldre barn enn yngre barn og det er noe mer utbredt med varige skader i spredtbygde enn i tettbygde strøk.

Hvor er barna når de påføres varige skader? Hjemmet, eller nrområdet rundt hjemmet er de mest vanlige stedene barn påføres skader. Hva er vanligste aktivitet når man skader seg? Det er mer vanlig å bli varig skadet utenom skoletiden enn på skolen. Men både på dette spørsmålet og på spørsmål om skadested, er andelen uoppgett relativt stor, så det er en viss usikkerhet knyttet til resultatene.

Tabell 3.9 Barn 0-15 år med varige skader, etter kjønn, alder tettbygd/spredtbygd, skadested og aktivitet på skadetidspunktet. 1985 og 1995. Prosent

	1985		1995	
	Varige skader	Antall	Varige skader	Antall
I alt	2	51	1	23
Kjønn				
Gutter	1,1	27	0,7	16
Jenter	0,9	24	0,3	7
Alder				
0-6 år	0,6	15	0,1	2
7-15 år	1,4	36	0,9	21
Tettbygd/ spredtbygd				
Tett	0,7	18	0,3	6
Spredt	1,3	33	0,7	17
Skadested				
Bolig/boligområde	0,6	15	0,4	8
Gate/vei	0,4	10	0,1	2
Barnehage/lekeplass	0,3	8	0	1
Idretts/sportsanlegg	0,2	6	0,1	2
Friluft, hav, sjø eller vann	0,1	3	0,1	3
Annet sted	0,1	2	0	1
Uoppgitt	0,3	7	0,3	6
Aktivitet på skadetidspunktet				
På skolen			0,1	2
Idrett, sport, mosjon på skolen			0,2	4
Annen aktivitet			0,5	10
Ukjent aktivitet			0	1
Uoppgitt			0,3	6
Total	100	2480	100	2146

Kilde: Helseundersøkelsene 1985 og 1995

Barn med grunn- og/eller hjelpestønad

Tabell 3.10 gir en oversikt over barn og unge som mottok grunn- og eller hjelpestønad i 1990, 1995 og 1999. Ved utgangen av 1999 mottok 33 000 barn og unge under 20 år grunn og/eller hjelpestønad. Dette utgjorde 3 prosent av alle barn og unge under 20 år, mot 2 prosent i 1995. Det har vært en sterk økning i andel barn og unge under 20 år som mottar grunn- og hjelpestønad fra 1990 til 1995 og en liten økning fra 1995 til 1999.

Tabell 3.10 Barn og unge under 20 år med grunnstønad og/eller hjelpestønad. 1990, 1995 og 1999.

Alder	1990			1995			1999		
	Gutter og jenter	Gutter	Jenter	Gutter og jenter	Gutter	Jenter	Gutter og jenter	Gutter	Jenter
I alt	17 827	10 011	7 816	26 333	15 263	11 070	32 697	19 525	13 172
0-3 år	1 550	876	674	3 016	1 739	1 277	3 134	1 828	1 306
4-6 år	2 656	1 533	1 123	4 942	2 859	2 083	5 393	3 233	2 160
7-9 år	3 104	1 773	1 331	4 878	2 843	2 035	6 759	4 014	2 745
10-12 år	3 298	1 871	1 427	4 636	2 811	1 825	6 716	4 037	2 679
13-15 år	3 381	1 867	1 514	4 507	2 602	1 905	5 784	3 506	2 278
16-19 år	3 838	2 091	1 747	4 354	2 409	1 945	4 911	2 907	2 004

Kilde: Helsestatistikk, SSB

"Grunnstønad og hjelpestønad kan ytes til den som etter å ha gjennomgått hensiktsmessig behandling fortsatt har varig sykdom, skade eller lyte. Lidelsen anses som varig dersom den antas å være i to-tre år. Grunnstønad ytes når lidelsen medfører varige ekstrautgifter av betydning. Hjelpestønad ytes når lidelsen fører til et varig pleiebehov som innebærer behov for lønnet hjelp eller hjelp fra familien." (Ot.prp. nr. 29, 1995-96). Se ellers folketrygdloven (lov av 28. februar 1997 nr. 19) som trådte i kraft 1. mai 1997).

Unges psykiske helse⁴

Vi har ikke tall for barn når det gjelder psykisk helse i Statistisk sentralbyrås helseundersøkelser. Vi har tall for unge i alderen 16 til 24 år, og det er disse som vil bli kommentert i det følgende.

Det eksisterer flere mulige måter å "måle" psykisk helse på. En metode for å måle utbredelsen av lettere psykiske plager i befolkningen, er spørsmålsbatteriet "Hopkins-liste"⁵. Denne består av en rekke spørsmål om symptomer på følelsesmessige problemer, og man skal for hvert av symptomene svare på om man ikke har vært plaget, har vært litt plaget, ganske eller svært plaget av disse ulike symptomene i løpet av de siste 14 dager. Når problemene og plagene blir langvarige, når antallet plager blir mange og når de ulike symptomene plager en i stor grad, kan dette være eller være i ferd med å utvikle seg til et problem.

Vi har her brukt en vid definisjon på psykisk helse; ved å vise til antall symptomer oppgitt i et spørreskjema. Det er naturligvis forskjell mellom psykisk sykdom og symptomer på psykisk sykdom, men mange symptomer kan være tegn på nedsatt mental helse på intervjutidspunktet.

Befolkningens psykiske helse blir i helseundersøkelsene kartlagt via en samling spørsmål kalt "Hopkins-liste" Den omfatter 25 spørsmål om ulike symptomer på psykiske plager. 10 av spørsmålene er utformet for å fange opp angst via spørsmål om for eksempel; nervøsitet, opplevelse av plutselig frykt uten grunn og anfall av panikk og angst. Mens de 15 neste spørsmålene er utformet for å fange opp depresjon, ved å stille spørsmål om man lider av en generell mangel på energi, en følelse av ensomhet, håpløshet eller at alt oppleves som et slit. Siden psykiske plager også kan gi kroppslig utslag i form av blant annet hodepine, skjelving og hjertebank, er disse symptomene innarbeidet i spørsmålslisten. Alle spørsmålene var i 1995 og 1998 plassert på et spørreskjema som den enkelte skulle fylle ut alene etter at hovedintervjuet var avsluttet.

Hvis vi ser på andel personer som er ganske eller svært mye plaget av minst tre symptomer på psykisk helse, ser vi av tabell 3.11 at det har vært en økning i denne gruppen fra 1995 til 1998. Dette gjelder både i hele befolkningen og blant de unge. Det er flere kvinner enn menn som er plaget.

⁴ Avsnittet er delvis basert på kap. 4 "Større åpenhet om psykisk helse" i Helse i Norge, som er utgitt i serien Statistiske analyser, nr. 41 2001.

⁵ Hopkins Symptom Check List (HSCL)

Tabell 3.11 Andel personer som er ganske eller veldig mye plaget av minst tre symptomer på psykisk helse, etter alder og kjønn. Prosent

	1995		1998	
	Alle (16-79 år)	16-24 år	Alle (16-79 år)	16-24 år
Alle	8	7	13	11
Kjønn				
Menn	5	5	9	7
Kvinner	10	10	16	15

Kilde: Statistisk sentralbyrås Helseundersøkelser 1995 og 1998

Vi ser altså en økning i selvrappotering av psykiske symptomer i helseundersøkelsene. En mulig forklaring er større åpenhet omkring psykiske lidelser. Det er ikke sannsynlig at det reelle antallet med psykiske lidelser har økt så mye i løpet av et så kort tidsrom, men kanskje har disse lidelsene blitt mer synlige.

Når det gjelder barn og unge, kan det nevnes at antall behandlede barn og unge innenfor psykiatrien har økt med 8 prosent fra 1996 til 1998 (Samdata psykiatri 6/99). I følge SSBs tall har antall årsverk innenfor barne- og ungdomspsykiatrien økt med 13 prosent fra 1996 til 1997. Mens antallet polikliniske konsultasjoner blant barn og unge har økt med 12 prosent og brutto driftsutgifter har økt med 27 prosent i samme periode.

Røykevaner blant unge

Som vi ser av tabell 3.12 har andel dagligrøykere i alderen 16-24 år holdt seg relativt stabilt på 1990-tallet. Blant mennene har andelen variert fra 27 til 29 prosent dagligrøykere, mens det blant kvinner har vært en reduksjon fra 31 prosent dagligrøykere i 1990 til 28 prosent i 1995 og 1999. Andelen dagligrøykere totalt i befolkningen 16-79 år lå i disse tre årene for menn på henholdsvis 37 prosent, 34 prosent og 32 prosent og for kvinner på 33 prosent, 32 prosent og 32 prosent. Mens andelen dagligrøykende menn totalt har sunket har altså andelen unge menn holdt seg relativt stabilt, men på et noe lavere nivå enn befolkningen ellers. Blant kvinner har utviklingen i befolkningen generelt og utviklingen blant unge kvinner vært lik. Det er også færre unge dagligrøykende kvinner enn kvinner generelt som er dagligrøykere.

Tabell 3.12 Andel dagligrøykere 16-24 år, etter kjønn. 1990, 1995 og 1999. Prosent

Årstall	Menn	Kvinner
1990	27	31
1995	29	28
1999	28	28

Kilde: Statistisk sentralbyrås omnibusundersøkelser

4. Arbeid

Hva er de unges hovedsaklige virksomhet - yrkesaktivitet eller utdanning?

Vi skal nå se på hva som er de unges hovedsaklige virksomhet. Betegnelsen hovedsakelig virksomhet er delt opp i yrkesaktive personer, personer som er under utdanning, hjemmearbeidende (gjelder bare 20-24 åringer) og andre / uoppgitt virksomhet. Som yrkesaktive regnes sysselsatte på heltid samt deltidssysselsatte (med avtalt arbeidstid på 1-32 timer i uka) som oppgir yrkesaktivitet som sin hovedsaklige virksomhet.

Blant 16-19 åringene har utdanning vært deres hovedsakelige virksomhet på hele 1990-tallet. Blant 20-24 åringene har rundt 5 av 10 vært yrkesaktive på hele 1990-tallet. Andel i denne aldersgruppen som har utdanning som hovedsakelig virksomhet har økt betraktelig fra 1990 til 1995, men holdt seg stabil fra 1995 til 1999.

I 1990 hadde de fleste 16-19 åringene utdanning som hovedaktivitet. 76 prosent var under utdanning. Atskillig færre av 20-24 åringene var under utdanning i 1990. Flertallet var da blitt yrkesaktive. 27 prosent var under utdanning, mens 56 prosent var yrkesaktive.

I 1995 hadde fortsatt de fleste 16-19 åringene utdanning som hovedaktivitet, 84 prosent. Noen flere 20-24 åringer var også under utdanning i 1995 enn i 1990, 36 prosent, men fortsatt var det flest yrkesaktive i denne aldersgruppen, 48 prosent.

I 1999 var situasjonen tilnærmet lik 1995 for 16-19 åringene når det gjaldt utdanning. 81 prosent hadde utdanning som hovedsakelig virksomhet. Omtrent like mange 20-24 åringer var også under utdanning i 1999 som i 1995, 37 prosent. 53 prosent var yrkesaktive.

Et annet utviklingstrekk på 1990-tallet er at stadig flere ungdommer under utdanning, både 16-19 åringer og 20-24 åringer, har en deltidsjobb ved siden av.

Tabell 4.1 Personer i alderen 16-24 år etter alder, hovedsakelig virksomhet og deltidssysselsetting. 1990, 1995 og 1999. 1 000

Hovedsakelig virksomhet	1990	1995	1999
Personer 16-19 år	254	214	212
Yrkesaktive	38	22	33
Deltidssysselsatte	6	4	3
Under utdanning	194	179	172
Deltidssysselsatte	48	40	60
Annet/Uoppgitt	22	14	7
Deltidssysselsatte	7	6	1
Personer 20-24 år	336	316	277
Yrkesaktive	188	152	147
Deltidssysselsatte	18	22	19
Under utdanning	92	113	103
Deltidssysselsatte	20	29	39
Hjemmearbeidende	14	10	8
Deltidssysselsatte	2	1	1
Annet/Uoppgitt	43	40	19
Deltidssysselsatte	7	8	2

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene, SSB

Tabell 4.1 i dette kapitlet er samme tabell som tabell 2 i tabellvedlegget, men tabeller i kapittel 2 fokuserer på deltidssysselsetting og har med avtalt arbeidstid som en bakgrunnsvariabel. I kapittel 2 skriver vi om sysselsetting blant skoleelever og studenter. Dette kapitlet fokuserer mer direkte på arbeid.

Fast og midlertidig ansatte

Vi skal nå fokusere på noen av de yrkesaktive, nemlig lønnstakere⁶. Blant 16-19 åringene var 63 000 lønnstakere i 1996, dvs. at de arbeidet minst en time i uka og var ansatt. 15 000, eller 24 prosent av disse, hadde yrkesaktivitet som hovedaktivitet. Disse 24 prosentene var altså heltidssysselsatte eller deltidssysselsatte som på spørsmål oppga yrkesaktivitet som sin hovedsakelige virksomhet. Alderen tilsier at det er utdanning som er hovedaktiviteten for de fleste. I 1999 var 84 000 16-19 åringene lønnstakere. 27 prosent av disse hadde yrkesaktivitet som hovedaktivitet. De aller fleste lønnstakere i denne aldersgruppen så altså heller ikke i 1999 på seg selv som yrkesaktive, selv om de hadde inntektsgivende arbeid.

Blant 20-24 åringene var 189 000 lønnstakere i 1996. 77 prosent av disse hadde yrkesaktivitet som hovedaktivitet. Denne andelen lå på samme nivå i 1999. Som vi ser er det en overvekt i denne aldersgruppen som regner seg som yrkesaktive, mens de fleste ikke gjør det blant 16-19 åringene.

I 1996 var 36 000 lønnstakere i alderen 16-19 år fast ansatt, mens 26 000 var midlertidig ansatt. I 1999 var 54 000 lønnstakere i alderen 16-19 år fast ansatt, mens 28 000 var midlertidig ansatt. Blant 20-24 åringene var 109 000 fast ansatt, mens 65 000 var midlertidig ansatt. I 1999 var 116 000 fast ansatt mens 59 000 var midlertidig ansatt i denne aldersgruppen. Vi ser at en større andel i aldersgruppen 20-24 år har blitt fast ansatt siste halvdel av 1990-tallet.

Er det forskjell på fast / midlertidig ansatte når det gjelder å oppgi yrkesaktivitet som hovedaktivitet? Av de fast ansatte 16-19 åringene i 1996 oppga 14 prosent yrkesaktivitet som hovedaktivitet mot 31 prosent blant de midlertidig ansatte. I 1999 var det 20 prosent av de fast ansatte som hovedsakelig var yrkesaktive mot 36 prosent av de midlertidig ansatte.

I aldersgruppen 20-24 år var det 76 prosent av de fast ansatte lønnstakerne som betraktet seg som i yrkesaktive i 1996. 72 prosent av de midlertidig ansatte i denne aldersgruppen hadde yrkesaktivitet som hovedaktivitet samme år. I 1999 var det 78 prosent av de fast ansatte som regnet seg som yrkesaktive, mot 71 prosent av de midlertidig. Vi ser altså at mønsteret er noe annerledes i denne aldersgruppen enn blant de yngre lønnstakerne.

⁶ Andre sysselsatte gruppert etter yrkesstatus er selvstendig næringsdrivende og familiemedlemmer uten fast avtalt lønn (se ramme til sist i kapitlet for mer informasjon).

Tabell 4.2 Ansatte i alt og ansatte med yrkesaktivitet som hovedsakelig virksomhet, etter ansettelsesform. 2. kvartal 1996 og 2. kvartal 1999. 1 000

	Herav yrkesaktive		Ansettelsesform					
			Fast ansatte i alt	Herav yrkesaktive	Midlertidig ansatte i alt	Herav yrkesaktive	Vernepliktige	
1996								
I alt	506	392	346	277	143	97	18	
16-19	63	15	36	5	26	8	2	
20-24	189	145	109	83	65	47	15	
25-29	254	232	201	189	52	42	1	
1999								
I alt	533	406	391	307	126	84	15	
16-19	84	23	54	11	28	10	1	
20-24	188	145	116	91	59	42	13	
25-29	261	238	221	205	39	32	1	

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene, SSB

Ønsker de midlertidig ansatte seg fast ansettelse? Og skiller de midlertidig ansatte med yrkesaktivitet som hovedaktivitet seg ut fra mengden i dette spørsmålet? Hvis vi skiller mellom midlertidig ansatte generelt og midlertidig ansatte yrkesaktive, kan vi få vite mer om dette.

Tabell 4.3 viser at blant alle midlertidig ansatte 16-19 åringer i 1996, ønsket ikke mange fast ansettelse. Dette gjelder også de midlertidig ansatte yrkesaktive i denne aldersgruppen. Slik så det også ut i 1999. Dette må ses i sammenheng med at det i stor grad dreier seg om deltidsarbeid ved siden av skolegangen.

Blant de midlertidig ansatte mellom 20-24 år, var det flere som ønsker fast ansettelse, både blant alle midlertidig ansatte og blant de midlertidig ansatte yrkesaktive. Dette gjaldt i større grad i 1996 enn i 1999.

Tabell 4.3 Midlertidig ansatte lønnstakere generelt og lønnstakere med yrkesaktivitet som hovedaktivitet, etter ønsker om fast ansettelse og alder. 2. kvartal 1996 og 2. kvartal 1999. 1 000

	Midlertidig ansatte				Betrakter som yrkesaktiv			
	I ALT	Ønsker ikke	Ønsker fast	Har forsøkt å få fast	I ALT	Ønsker ikke	Ønsker fast	Har forsøkt å få fast
1996								
I alt	143	50	50	28	97	30	41	25
16-19	26	13	3	1	8	5	1	1
20-24	65	24	17	10	47	16	14	9
25-29	52	13	30	17	42	9	26	15
1999								
I alt	126	55	33	18	84	30	28	16
16-19	28	12	3	1	10	3	1	-
20-24	59	29	10	6	42	17	9	5
25-29	39	14	20	11	32	10	18	11

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene, SSB

Jobbskifte blant unge

Ved hjelp av panelundersøkelser kan vi se på endringer i yrkestilknytningen for personer over tid. Vi har her sett på personer 16-24 år som var yrkesaktive i 1997 og sett hvilken situasjon de var i på arbeidsmarkedet ett år etter.

Omtrent halvparten av 16-24 åringene var sysselsatt i samme jobb et år etter. En av fire hadde skiftet yrke. 9 prosent hadde skiftet arbeidsplass, mens 14 prosent ikke lenger var sysselsatt, dvs. de hadde sluttet å arbeide.

Flere 16-19 åringer enn 20-24 åringer som ikke lenger er sysselsatte når et år har gått. En av fire av 16-19 åringene er ikke lenger yrkesaktive i 1998. Blant 20-24 åringene er 9 av 10 fortsatt sysselsatte, og over halvparten er sysselsatt i samme jobb året etter. Blant 16-19 åringene som fortsatt er sysselsatt, er det noen færre i denne aldersgruppen som har skiftet yrke eller skiftet arbeidsplass.

Tabell 4.4 Personer i alderen 16-24 år som har skiftet yrke eller arbeidsplass fra 1997 til 1998, etter alder. Prosent

	Skiftet arbeids- plass	Skiftet yrke	Sysselsatt i 1998 i samme jobb	Ikke sysselsatt i 1998 (sluttet)	
I alt (16-24 år)	9	25	53	14	
Alder					
16-19 år	6	20	48	25	83
20-24 år	10	27	55	9	194
Antall	24	69	146	38	277

Kilde: Levekårsundersøkelsene 1997 og 1998, SSB

Arbeidsledighet blant unge

Antall arbeidsledige 16-19 åringer har holdt seg relativt stabilt på 1990-tallet. Av tabell 4.5 ser vi at i 1990 var 18 000 16-19 åringer arbeidsledige ifølge Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU). Dette utgjorde 7 prosent av befolkningen i denne aldersgruppen. Det var noen flere menn enn kvinner, 10 000 menn og 8 000 kvinner⁷. I 1995 var tallet på arbeidsledige sunket til 13 000, som utgjorde 6 prosent av befolkningen i denne aldersgruppen. I 1999 var 15000 16-19 åringer arbeidsledige, 8 000 menn og 7 000 kvinner. Dette utgjorde 7 prosent av befolkningen.

Hvis vi ser på gjennomsnittlig varighet (antall uker) på arbeidsledigheten, var denne 18 uker i 1990 og 1995 og 6 uker i 1999. De fleste unge er altså arbeidsledige i relativt kort tid, og varigheten av ledigheten har gått kraftig ned fra 1995 til 1999. Gjennomsnittlig varighet på arbeidsledigheten blant de eldre unge (20-24 år) var på 25 uker i 1990 og 1995, mens den var 8 uker i 1999.

⁷ Se tabell 4 i tabellvedlegget for bakgrunnsvariabelen kjønn.

Tabell 4.5 Arbeidsledige (AKU) etter alder og søkingens varighet. 1990, 1995 og 1999. 1 000

	1990			1995			1999		
	I alt 16-74 år	16-19 år	20-24 år	I alt 16-74 år	16-19 år	20-24 år	I alt 16-74 år	16-19 år	20-24 år
Begge kjønn									
I alt, inkl. uoppgitt	112	18	24	107	13	22	74	15	15
1-4 uker	21	5	5	19	4	5	33	10	9
5-13 uker	22	3	5	20	2	5	20	3	4
14-26 uker	16	2	4	15	1	3	8	1	1
27-39 uker	9	1	2	6	-	1	2	-	-
40-52 uker	12	1	2	9	1	2	4	-	-
53-80 uker	10	-	2	8	-	1	2	-	-
81 uker og over	9	1	1	16	1	2	4		
Gjennomsnittlig varighet (antall uker)	30,0	18,0	24,9	35,4	18,3	25,1	15,7	6,0	7,8

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene, SSB

Barn av arbeidsledige

Hvor mange barn lever i familier der foreldrene er arbeidsledige? Færre barn er berørt av denne situasjonen i 1999 enn i 1991.

Av tabell 4.6 ser vi at det på et gitt tidspunkt i 1991 var 28 000 barn som bodde sammen med en gift eller samboende mor som var arbeidsledig. 6 000 barn bodde sammen med en enslig arbeidsledig mor. 23 000 barn bodde sammen med en gift eller samboende far som var arbeidsledig. I alt var det 58 000 barn under 16 år som var rammet av foreldrenes arbeidsledighet på et gitt tidspunkt i 1991.

I 1995 var det 28 000 barn som bodde sammen med en arbeidsledig gift eller samboende mor. 6 000 barn hadde en enslig arbeidsledig mor, 20 000 barn bodde sammen med en gift eller samboende far som var arbeidsledig. I alt 55 000 barn var altså rammet av foreldrenes arbeidsledighet i 1995, altså noen færre enn i 1991.

I 1999 var atskillig færre barn berørt av denne situasjonen hos sine foreldrene. 17 000 barn bodde sammen med en gift eller samboende mor som var arbeidsledig. 6 000 barn bodde sammen med en enslig mor som var arbeidsledig, mens 12 000 barn bodde sammen med en gift eller samboende far som var arbeidsledig. Det var altså i alt rundt 35 000 barn som var rammet av foreldrenes arbeidsledighet i 1999.

Tabell 4.6 Antall barn med arbeidsledige foreldre. Årsgjennomsnitt 1999, 1995 og 1991. 1 000

	Antall barn i alt		
	1999	1995	1991
Gift og samboende mødre med barn.....	17	28	28
Enslige mødre med barn	6	6	6
Gift og samboende fedre med barn	12	20	23
Enslige fedre med barn	0	1	1

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene, SSB

Hvis mor og far var arbeidsledige samtidig, vil samme barn stå oppført hos hver av dem.

Arbeidsledighet rammer familier i ulik grad. Varigheten på arbeidsledigheten har betydning for effekten den har på familielivet. Langtidsledige defineres som personer som har vært arbeidsledige i 27 uker eller mer. Atskillig færre barn opplevde langvarig arbeidsledighet i sin familie i 1999 enn i 1991 og 1995.

Tabell 5 i tabellvedlegget viser at i 1991 var 51 prosent av de arbeidsledige mødrene, både gifte/samboende og enslige, langtidsledige. Gjennomsnittlig antall barn for langtidsledige mødre var 1,9 for de gifte og samboende mødrene og 1,6 for de enslige mødrene. 34 prosent av de arbeidsledige gifte / samboende fedrene var rammet av langtidsledighet og 46 prosent av de enslige fedrene var det i 1991. Gjennomsnittlig antall barn for langtidsledige fedre var 1,9, både for gifte og samboende fedre og enslige fedre.

I 1995 var 47 prosent av de arbeidsledige gifte / samboende mødrene langtidsledige, mens hele 62 prosent av de enslige mødrene opplevde dette. Gjennomsnittlig antall barn for langtidsledige mødre var 2 for de gifte og samboende mødrene og 1,5 for de enslige mødrene. Blant fedrene var 48 prosent rammet av langtidsarbeidsledighet. Gifte og samboende fedre som var langtidsledige i 1995, hadde gjennomsnittlig 2,2 barn.

Vi ser altså at en forholdsvis stor andel av foreldre som var arbeidsledige i 1991 og i 1995 var langtidsarbeidsledige. Arbeidsledighet over tid rammet dermed mange barn.

I 1999 så bildet annerledes ut. 19 prosent av de arbeidsledige mødrene, både gifte / samboende og enslige, var langtidsledige. 23 prosent av de arbeidsledige gifte / samboende fedre var langtidsledige. Blant enslige fedre var det så få observasjoner at vi ikke har gitt tall.

Begreper

I valg av sentrale begreper og definisjoner har SSB lagt vekt på å følge de anbefalingene som Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) har gitt for utarbeiding av arbeidskraftstatistikk.

I samsvar med ILO-tilrådingene skal personer i yrkesaktiv alder (16-74 år) klassifiseres etter deres tilknytning til arbeidsmarkedet i løpet av en spesifisert kort periode, enten en uke eller en dag. SSB har valg tidsperioden en uke (undersøkelsesuka) som referanse for opplysninger om de personene som inngår i utvalget.

Gruppen sysselsatte i inntektsgivende arbeid består av personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i undersøkelsesuka. Sysselsatte midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid omfatter personer som vanligvis utfører inntektsgivende arbeid, men som pga. sykdom, ferie etc. ikke utførte slikt arbeid i undersøkelsesuka. Sammen med de vernepliktige utgjør personene i disse to gruppene sysselsatte i alt.

Gruppering etter yrkesstatus

Grupperingen av de sysselsatte etter yrkesstatus er foretatt slik:

Selvstendige yrkesutøvere

Lønnstakere

Familiemedlemmer uten fast avtalt lønn

Arbeidsledige

I denne artikkelen brukes arbeidsledighetsdata fra Arbeidskraftundersøkelsene.

Arbeidsledige er personer uten inntektsgivende arbeid som forsøkte å skaffe seg slikt arbeid i løpet av de siste fire ukene, og som kunne ha påtatt seg arbeid i løpet av de neste to ukene. Til og med 1995 var betingelsen at man måtte kunne begynne i arbeid i undersøkelsesuka.

5. Barn og unges økonomiske situasjon

Barn av sosialhjelpsmottakere

Det var i overkant av 78 000 barn som hadde foreldre som mottok sosialhjelp en kortere eller lengre periode i 1990. Dette tilsvarer 80 av 1000 barn i alderen 0 til 17 år. Andelen barn med foreldre som får sosialhjelp har sunket på 1990-tallet. I 1995 var 76 av 1000 barn i alderen 0 til 17 år i denne situasjonen, mens andelen hadde sunket til 55 av 1000 barn i 1999.

For 1995 og 1999 har vi også tall for hvor lenge foreldre får sosialhjelp, det vil si antall måneder det enkelte år. I 1995 mottok 45 prosent av sosialhjelpsmottakerne sosialhjelp i 1-3 måneder. I 1999 gjaldt dette 51 prosent av mottakerne. Henholdsvis 20 og 19 prosent av sosialhjelpsmottakerne mottok sosialhjelp i 4-6 måneder i 1995 og 1999. I 1995 mottok 14 prosent sosialhjelp 7 til 9 måneder. Andelen var i 1999 på 12 prosent. 21 prosent mottok i 1995 sosialhjelp i 10 til 12 måneder. I 1999 gjaldt dette 17 prosent av sosialhjelpsmottakerne. Utviklingen ser ut til å gå i retning av at mottakslengden blir kortere.

Tabell 5.1 Barn 0-17 år av sosialhjelpsmottakere, etter varighet av mottak. 1990, 1995 og 1999. I alt og per 1000 barn

År	I alt	Mottakslengde, antall måneder				Uoppgitt	Pr. 1000 barn
		1-3 måneder	4-6 måneder	7-9 måneder	10-12 måneder		
1990	78 327						80
1995	76 825	34 264	15 171	10 583	16 448	395	76
1999	58 361	29 841	11 356	7 141	9 929	94	55

Kilde: Sosialhjelpsstatistikk, SSB

"Fattige" barn og unge⁸

I tabell 5.2 ser vi på hvordan andelen personer med inntekter under lavinntektsgrensen har utviklet seg fra midten av 1980-tallet og fram til 1998.

Andelen i hele befolkningen med inntekter under lavinntektsgrensen lå i 1998 på omtrent samme nivå som i 1986. Det har skjedd en reduksjon i tallet på personer i alt under lavinntektsgrensen fra 1996 til 1998.

3,4 prosent av personer i alderen 0-17 år tilhørte husholdninger med inntekter under lavinntektsgrensen i 1998. Andelen under lavinntektsgrensen for denne gruppen sank fra 1991 til 1998. 19,2 prosent av personer i alderen 18-24 år tilhørte husholdninger med inntekter under lavinntektsgrensen i 1998. Andelen i denne aldersgruppen som hadde inntekter under lavinntektsgrensen steg betraktelig fra 1986 og fram til 1998. Mens andelen generelt gikk ned i denne perioden, ble det flere 18-24 åringer med inntekter under lavinntektsgrensen.

⁸ Dette avsnittet er basert på Jon Eplands artikkel "Har Norge flere "fattige" eldre enn andre land?", i Økonomiske analyser 7/2000.

Tabell 5.2 Andel personer i ulike aldersgrupper med ekvivalentinntekt under halvparten av medianinntekten (E=0,5). 1986-1998. Prosent

	0-17 år	18-24 år	Alle (0-75+)
Alle			
1986	3,8	8,8	6,4
1991	5,0	10,8	6,7
1996	4,3	17,5	7,5
1998	3,4	19,2	6,3
Kvinner			
1986	4,5	11,5	8,6
1991	4,5	14,0	8,4
1996	4,5	21,5	8,9
1998	3,3	20,3	7,0
Menn			
1986	3,1	6,1	4,2
1991	5,6	7,9	5,0
1996	4,1	13,7	6,1
1998	3,6	18,1	5,4

Kilde: Inntekts- og formueundersøkelsen for husholdninger, SSB

Tabell 5.3 viser hvordan barn plasserer seg i den generelle inntektsfordelingen, når vi bruker en desilfordeling etter husholdningenes inntekt etter skatt per forbruksenhet. Tabellen viser hvor mange barn som befinner seg i de nederste inntektsklassene (desil 1, 2, 3 osv.), midt i fordelingen og på toppen av fordelingen. I 1998 havnet 5,5 prosent av alle barn under 18 år i den laveste 10-prosentsgruppen for husholdningsinntekt etter skatt. Dette betyr at ved bruk av denne ekvivalensskalaen så er barn klart underrepresentert i bunnen av fordelingen. Samtidig ser vi at 22,4 prosent av 18-24 åringene havner i den laveste 10-prosentsgruppen.

Det er viktig å være oppmerksom på at slike sammenlikninger av ekvivalentinntekt er meget følsomme for valg av ekvivalensskala. Ved bruk av OECD-skalaen får man for eksempel et annet bilde (jmf. boks om ekvivalensskalaer).

Tabell 5.3 Andelen personer i ulike desilgrupper for inntekt etter skatt per forbruksenhet, etter alder. (E=0,5). 1998. Prosent

	Alder							Alle
	0-17 år	18-24 år	25-39 år	40-49 år	50-64 år	65-74 år	75-	
Desil								
1	5,5	22,4	7,6	4,3	4,9	12,7	34,1	10
2	9,3	7,7	7,0	5,3	6,4	22,2	27,0	10
3	11,9	7,7	9,7	6,5	6,7	16,8	13,8	10
4	12,7	7,7	10,9	8,4	7,5	11,5	8,2	10
5	13,2	5,8	12,5	8,3	8,0	9,8	5,3	10
6	13,1	7,2	11,6	11,3	8,3	6,7	3,7	10
7	11,1	8,6	11,1	12,7	10,1	6,5	3,5	10
8	9,7	10,3	10,8	14,1	12,7	4,1	1,5	10
9	7,2	11,7	9,6	14,1	17,1	4,6	1,4	10
10	6,3	11,0	9,2	15,1	18,2	5,1	1,4	10
Alle	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger, SSB

Ekvivalensskala

En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor stor inntekt en husholdning bestående av for eksempel fire medlemmer må ha for å ha tilsvarende levestandard eller økonomisk velferd som en enslig. Ifølge Buhmann mfl. (1988) kan variasjoner i ekvivalenselastisitet (dvs. den faktoren som husholdningsinntekten skal justeres med) beskrives ved hjelp av en parameter E , som varierer fra 0 og til 1. $E=0$ vil da være ujustert husholdningsinntekt. Det vil si at en ikke tar hensyn til at store husholdninger trenger en høyere inntekt enn små husholdninger for å ha tilsvarende økonomisk velferd. Den andre ytterkanten vil da være $E=1$ der husholdningsinntekten er dividert med antall personer i husholdningen. Ved denne tilnærmingen ser en helt bort fra at store husholdninger vil ha stordriftsfordeler, for eksempel i forbindelse med boligkonsum og andre fellesgoder. Her er $E=0,5$ benyttet. Dette er den såkalte kvadratrotskalaen, der den vekt de enkelte husholdningsmedlemmene får tilsvarende kvadratrotten av antall personer i husholdningen. En husholdning bestående av fire personer vil ifølge denne skalaen måtte ha en inntekt som er dobbelt så stor som det en enslig person har, for å ha et tilsvarende velferdsnivå. Kvadratrotskalaen er likevel bare en av mange ekvivalensskalaer som benyttes ved internasjonale sammenligninger.

En annen hyppig brukt skala er OECD-skalaen fra 1982 (OECD 1982). Denne skalaen regner stordriftsfordelene som betydelig mindre enn kvadratrotskalaen. For eksempel vil en husholdning på fire personer (to voksne og to barn) måtte ha en inntekt som er 2,7 ganger større enn en enslig for å ha et tilsvarende velferdsnivå. OECD-skalaen har imidlertid blitt kritisert for å være for "bratt", det vil si at den overvurderer størrelsen på den inntekten som store husholdninger må ha for å ha samme velferdsnivå som små husholdninger. I tabell 3 ville for eksempel flere unge havne i de nederste inntektsklassene ved bruk av OECD-skalaen.

Inntekter i ulike familier

Gjennomsnittlig inntekt alle husholdninger sett under ett, var i 1986 i overkant av 230 000 kroner. Det har ikke vært store inntektsendringer før fra 1996 og fram til 1998. I 1998 er gjennomsnittlig inntekt for alle husholdninger sett under ett, økt med 12 prosent.

Husholdninger bestående av par med barn har hatt en sterkere inntektsvekst på 1990-tallet enn alle husholdninger sett under ett. Gjennomsnittlig inntekt i 1986 for par med små barn (0-6 år) var nær 300 000 kroner. Fram til 1998 har denne gruppens inntekt gjennomsnittlig økt med 28 prosent. For par med store barn (7-19 år) var gjennomsnittsinntekten i 1986 373 000 kroner. Denne gruppen har hatt en inntektsøkning på 18 prosent fram til 1998.

Gruppen enslige forsørgere har også hatt en sterkere inntektsvekst på 1990-tallet enn gjennomsnittshusholdningen. Enslige forsørgere med barn opp til 19 år hadde i 1986 en gjennomsnittsinntekt på nær 187 000 kroner. Fram til 1998 har disse hatt en inntektsøkning på 25 prosent.

Når man ser på alle husholdninger under ett, er det viktig å være klar over at husholdningssammensetningen har stor betydning for gjennomsnittsbeløpet man kommer fram til. Antall en-person husholdninger har økt på 1990-tallet, og disse husholdningene har i snitt en lavere gjennomsnittsinntekt enn husholdninger med flere personer. Dette kan være noe av forklaringen på at inntektsøkningen fra 1986 til 1998 ikke er større for alle husholdninger.

Statistikkgrunnlaget

Grunnlaget for inntekts- og formuesstatistikken for husholdninger er et utvalg på om lag 15 000 husholdninger. Når en lager statistikk som baserer seg på et utvalg av befolkningen, vil en av og til oppleve at utvalget viser en annen fordeling for noen kjennemerker enn det som er fordelingen i befolkningen sett under ett. Dette gjelder oftest for inntekter som svært få husholdninger har, men der beløpene er store, for eksempel noen typer kapitalinntekter.

Kontantstøtte ble innført august 1998, og statistikken omfatter derfor utbetalt kontantstøtte for fem måneder.

Tabell 5.4 Inntekt etter skatt⁹ for husholdninger, etter husholdningstype. 1986-1998. Indeks for faste priser. 1986=100

	Gjennomsnittsbetøp		Indeks, faste priser. 1986=100. Deflatert med konsumprisindeksen								
	1986	1988	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Alle hus- holdninger	234 298	104	98	101	101	102	98	100	103	106	112
Par med barn											
Små barn, 0-6 år	297 703	105	107	112	113	111	115	114	121	126	128
Store barn, 7-19 år	372 695	100	99	103	104	108	105	106	110	112	118
Voksne barn	377 124	99	101	105	109	110	111	110	114	116	127
Enslige forsørgere											
Mor/far med barn 0-19 år	186 513	107	101	99	104	100	101	104	107	110	125
Mor/far med voksne barn	251 859	100	99	101	104	102	100	99	97	106	117
Antall observa- sjoner	4 975	3 423	6 046	8 072	8 104	3 522	12 799	10 127	14 110	14 679	14 521

Kilde: Inntekts- og lønnsstatistikk, SSB

Gjennomsnittsbetøp: omregnet til 1998-kroner ved hjelp av konsumprisindeksen.

⁹ Inntekt etter skatt uten andre overføringer

6. Barn og unges boforhold

Barns boforhold

Utvalget i levekårsundersøkelsene er personer som er 16 år og eldre. Barns levekår får man dermed bare beskrevet indirekte. Boforhold er knyttet til husholdningen, og er derfor interessant når man ønsker å si noe om barns levekår. Andel barn som bor trangt, dvs. at antall rom er mindre enn antall personer i boligen, er et mål på boforhold. Andel barn som bor i bolig med bad og wc og uten kalde eller fuktige rom er et annet vanlig mål på boforhold.

Av tabell 6.1 ser vi at andelen barn under 16 år som bor trangt har sunket noe fra 1991 til 1995. Blant barn under 16 år bodde 17 prosent trangt i 1991, mens 15 prosent bodde trangt i 1995. I 1991 var det stor forskjell på barn under 4 år og barn 10 år og eldre. Forskjellene i de ulike aldersgruppene var ikke så store i 1995. Det bor flest barn trangt i Oslo, Akershus, Trøndelag og Nord-Norge i 1991. I 1995 er det i Oslo og Akershus flest barn bort trangt.

5 prosent av barn under 16 år bodde i bolig som enten ikke har bad / wc og/eller har kalde og/eller fuktige rom i 1995. Andelen er redusert med 4 prosent i på 4 år siden 1991.

Tabell 6.1 Andel barn 0-15 år som bor trangt/romslig, etter alder landsdel og bostedsstrøk. 1991 og 1995. Prosent

	1991		1995	
	Andel barn som bor trangt	Andel barn som bor i bolig med bad og wc, og uten kalde eller fuktige rom	Andel barn som bor trangt	Andel barn som bor i bolig med bad og wc, og uten kalde eller fuktige rom
Alle	17	91	15	95
0- 3 år	25	87	19	93
4- 6 år	20	91	16	94
7- 9 år	18	93	13	97
10-12 år	12	94	13	93
13-15 år	8	95	10	96
Alle	17	91	15	95
Østlandet (hele)	18	93	15	96
Oslo og Akershus	24	92	23	97
Østlandet ellers	13	93	10	95
Agder og Rogaland	8	92	14	94
Vestlandet	16	92	10	93
Trøndelag	25	85	15	94
Nord-Norge	27	89	19	94
Tettbygd				
100 000 eller flere bosatte	27	88	23	93
20 000-99 999 bosatte	10	92	16	96
Under 20 000 bosatte	15	93	11	96
Spredtbygd	20	91	13	93

Kilde: Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse, 1991 og 1995

Boligetablering og boforhold for unge¹⁰

Utflytting fra foreldrehjemmet

Boligetablering blant unge starter med at de flytter ut fra foreldrehjemmet, og ender for de fleste med at de etablerer seg i en permanent bolig. Etableringsprosessen er nært knyttet sammen med etablering av familie og etablering i arbeidslivet.

Utflytting fra foreldrehjemmet er ikke noen irreversibel prosess, en del unge flytter fram og tilbake til foreldrehjemmet før de endelig etablerer seg på egen hånd. Vi har her målt flytting hjemmefra ut fra andelen unge som på et spørsmål om kontakt med foreldre svarer at de bor sammen med foreldre. En unngår på denne måten de problemer som knytter seg til endringer i registrering av husholdning. Før 1995 fulgte en folkeregisterets bosettingsregler og mange studenter ble registrert som bosatt i foreldrehusholdningen. Fra 1995 skulle studenter registreres i husholdningen på sitt faktiske bosted. I 1995 var likevel den gamle praksis så innarbeidet at det fortsatt var en del studenter som ble registrert som bosatt hos foreldrene selv om de var bosatt et annet sted.

Av tabell 6.2 ser vi at i 25-års alderen har de aller fleste unge flyttet ut. I 1998 bodde 10 prosent av kvinner i alderen 24-25 år hjemme hos foreldrene, mens det gjaldt snaut 20 prosent av menn i samme alder. Blant 18-19 åringer bodde halvparten av kvinnene og to tredeler av mennene hjemme. Tallene tyder på at i 1998 var 50 prosent av kvinnene flyttet ut i en alder av vel 18,5 år, mens det samme gjaldt for menn ved alderen 20,5 år.

Målt ved andelen som svarer at de bor sammen med foreldrene, har det ikke vært noen endring i utflytting fra foreldrehjemmet for unge kvinner (se tabell 6 i tabellvedlegget for alle årganger). I perioden 1991 til 1998 har om lag 16 prosent av kvinner 16-39 år bodd hos foreldrene. Blant yngre menn derimot har andelen hjemmeboende falt klart på 1990-tallet, fra 30 prosent hjemmeboende i 1991 til 21 prosent i 1998.

Tabell 6.2 Andel menn og kvinner som bor hos foreldrene, etter alder. 1998. Prosent

Alder	Menn	Kvinner
	1998	1998
Alle	21	16
16-17	87	89
18-19	67	52
20-21	54	32
22-23	21	23
24-25	18	8
26-29	9	3
30-34	3	1
35-39	5	2

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1998

Konsekvenser av flytting: eierforhold

Unge har som befolkningen for øvrig en sterk preferanse for å eie boligen sin. En typisk boligkarriere etter at den unge har flyttet fra foreldrene er derfor at den unge etter en kortere eller lengre periode med midlertidige løsninger med leid bolig kjøper eller bygger bolig som den unge eier, enten selv eller gjennom borettslag.

Unge eier imidlertid i stadig mindre grad sin egen bolig. Blant yngre i alderen 16-39 år som var flyttet hjemmefra ble eierandelen redusert fra 71 prosent i 1987 og 1991 til 65 prosent i 1995 og 59 prosent i

¹⁰ Resten av kapitlet er basert på kommende publikasjon om boligkarriere blant yngre, av Arne S. Andersen (publiseres i serien Rapporter i løpet av 2001).

1997. Tallene for 1987 og 1991 er ikke helt sammenliknbare med de senere tallene. I disse årene ble en del, særlig studenter, registrert bosatt hos foreldrene. Disse er altså registrert med foreldrehusholdningens eierforhold, selv om de forteller at de ikke bor sammen med foreldrene. Disse har vi utelatt i beregningen over. Det kan være grunn til å anta at eierandelen blant disse er lav, og at tallene for 1987 og 1991 derfor overvurderer den faktiske eierandelen noe¹¹.

Endringene i eierforhold kan bety at unge i 1997 etablerer seg vesentlig senere med egen bolig. På slutten av 1980- og begynnelsen av 1990-tallet bodde halvparten av de yngre i eid bolig i en alder av 24-25 år, mens denne eierandelen i 1997 først ble nådd 2-3 år senere. Når en tar hensyn til at en betydelig del av boligeierne i 1997 var etablert med egen bolig allerede før 1995 kan dette tyde på en ganske dramatisk endring i eierandelen blant nykommerne.

Tallene for 1997 kommer fra panelundersøkelsen i 1997. Tall fra tidligere år kommer fra tverrsnittsundersøkelsene. Det skyldes dels at denne er foretatt på samme tidspunkt i året som de tidligere levekårsundersøkelsene (januar-mars). Alderen er derfor regnet som fylte år ved utgangen av året før undersøkelsen. Tverrsnittsundersøkelsen i 1997 er gjennomført på høsten og alder er regnet som alder ved utgangen av 1997. Det betyr at de spurte i tverrsnittsundersøkelsen er 3-6 måneder yngre på intervju-tidspunktet enn i panelundersøkelsen. I de yngste aldersgrupper endrer eierforhold seg hurtig. Den andre grunnen til å bruke panelundersøkelsen er at tverrsnittsundersøkelsen 1997 generelt synes å overvurdere andelen eiere.

Boligstandard

Et av de viktigste målene på boligstandard er boligens størrelse. Man kan måle størrelsen ved antallet rom eller ved antall kvadratmeter.

Tabell 6.3 viser at unge som er flyttet hjemmefra bor i mindre boliger i 1997 enn i 1987. Gjennomsnittlig antall rom var de to årene henholdsvis 3.8 og 4.3. Reduksjonen skyldes imidlertid for en stor del at det er blitt færre som lever i parforhold blant de unge, særlig på slutten av 1980-tallet. Likevel har det vært en liten reduksjon i gjennomsnittlig antall rom for unge som bor i par, og muligens også for de som er enslige (herunder enslige forsørgere).

Tabell 6.3 Gjennomsnittlig antall rom som disponeres av unge som er flyttet fra foreldrene. 1987, 1991, 1995 og 1997. Prosent

	1987	1991	1995	1997
Alle	4,3	4,2	4,0	3,8
Par	4,6	4,6	4,5	4,3
Enslige	2,9	2,8	2,8	2,7

Kilde: Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser 1987, 1991, 1995 og 1997

Eldre unge bor naturlig nok i større boliger enn de yngre. Det skyldes ikke bare at andelen som lever i parforhold øker. Blant både par og enslige er boligstørrelsen klart størst blant de eldre unge, som vi ser av tabell 6.4. Forskjellen i antall rom mellom par og enslige synes å øke litt med alderen.

¹¹ Antar vi at alle unge som er registrert bosatt hos foreldre, men som faktisk bor for seg selv er leietakere blir eierandelen både i 1987 og 1991 blant alle yngre (16-39 år) som er flyttet hjemmefra 66 prosent. I 1995 ble eierandelen under tilsvarende forutsetninger 62 prosent. Dette regner vi med er minimumsanslag for eierandelen. Eierandelen blir særlig påvirket blant de yngste. I aldersgruppene 18-19, 20-21 og 22-23 år endres eierandelen i 1987 seg henholdsvis fra 29 til 14 prosent, fra 35 til 25 prosent og fra 32 til 29 prosent. I aldersgrupper over dette er virkningen på eierandelen svært liten. I de yngste aldersgrupper nærmer eierandelen seg altså det vi fant for 1995.

Tabell 6.4 Gjennomsnittlig antall rom for personer 16-39 år som ikke bor sammen med foreldrene, etter alder og samboerforhold.

	Alle	16-19 år	20-24 år	25-29 år	30-34 år	35-39 år
Gjennomsnitt						
1997	3,8	:	2,6	3,3	4,0	4,6
Enslige	2,7	:	2,4	2,5	2,8	3,3
Par	4,1	:	3,0	3,7	4,5	5,0

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1997

Av tabell 6.5 ser vi at det er nesten utelukkende enslige som bor i boliger med bare ett rom, andelen par som bare har ett rom er svært lav. Men blant enslige er det bare personer under 25 år som ganske ofte bor i ett-romsboliger, om lag 30 prosent. Fra 30-års alderen gjelder det svært få enslige.

Tabell 6.5 Andel personer 16-39 år som bor i bolig med 1 rom, etter alder og samboerforhold. 1997. Prosent

Alder 1997	1997		
	Alle	Enslige	Par
16-19 år	28	32	:
20-24 år	16	28	3
25-29 år	7	16	2
30-34 år	2	6	1
35-39 år	1	3	0

Kilde: Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser, 1997

Boutgifter

Sett under ett har det i tiårsperioden fra 1987 vært en gunstig utvikling i boutgiftene for landets husholdninger. Boutgiftenes andel av det totale forbruket økte først fra 23 prosent i 1987 til 26 prosent i 1989/1990 for deretter å falle til vel 20 prosent i 1998. Dette skyldes en gunstig utvikling i lånerenten, og har altså først og fremst kommet boligeierne til gode.

Det er publisert lite statistikk som viser utviklingen i boutgifter for leierne. Vi vet at leiemarkedet er lite, og at det i overveiende grad er dominert av privat utleie (SU2000). Utviklingen blant unge med flere under utdanning, senere etablering og flere som bosetter seg i byene skulle en vente ville føre til økt press på et begrenset leiemarked, og dermed prisøkning, ikke minst fordi privat utleie dominerer. Det er unge leietakere vi skal konsentrere oss om i det følgende.

Boforholdsundersøkelsene viser at boutgiftene som andel av brutto husholdningsinntekt var uendret mellom 1988 og 1995 for yngre enslige (under 45 år), men de økte svakt for yngre par uten barn. Andelen med høy boutgiftsbelastning (boutgiftene utgjorde minst 25 prosent av brutto husholdningsinntekt) gikk imidlertid ned blant yngre enslige og var uendret blant yngre par uten barn.

Husleie er viktig fordi en stor og økende del av de unge er leietakere eller andelseiere. Videre er størstedelen av leiemarkedet privat og uregulert og prisene bestemmes av markedet. I de fleste lokale boligmarkeder er etterspørslen etter leieboliger større enn tilbudet og vi vil derfor vente at prisene øker.

For alle unge leietakere og andelseiere har husleien i faste priser økt med 28 prosent i løpet av de ti årene fra 1987. I faste priser betalte unge "leietakere" 1400 kroner i måneden i husleie i 1987, mens tilsvarende beløp i 1997 var 2500 kroner. Dette er vesentlig mer enn økningen i husleie for alle "leietakere", og særlig sett i forhold til utviklingen i de totale boutgiftene. De totale boutgiftene for alle falt i denne perioden med om lag 10 prosent. En må imidlertid ikke glemme at flertallet av de yngre er eiere, og at eiere med gjeld, det gjelder også andels- og aksjeeiere som betaler husleie, har fått betydelig reduserte renteutgifter om en sammenlikner med situasjonen i 1987.

Husleier for yngre par og for enslige økte med henholdsvis 27 og 35 prosent fra 1987 til 1997. Det er overraskende liten forskjell på husleien til par og enslige. I 1997 var husleien for par 12 prosent høyere enn for enslige. Dette til tross for at boligene til par som er leietakere eller andelseiere er en del større enn boligene til enslige. I gjennomsnitt hadde par og enslige henholdsvis 3.3 og 2.4 rom i 1997. Det betyr at husleien per rom er vesentlig høyere for enslige enn for par.

Tabell 6.6 Gjennomsnittlig husleie for unge utflyttede som ikke er selveiere. 1987, 1991, 1995 og 1997. 1997 - kroner og indeks med husleie i 1987=100.

Husleie. 1997-kroner	1987	1991	1995	1997
Alle	1949	2295	2514	2490
Par	2119	2386	2741	2690
Enslig	1770	2242	2374	2392
Indeks husleie 1987=100				
Alle	100	118	129	128
Par	100	113	129	127
Enslig	100	127	134	135

Kilde: Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser. 1987, 1991, 1995 og 1998

7. Barn og unges fritid

Barn og unge har en aktiv fritid. Fritidssystemene er varierte, men det finnes klare "vinnere". Kino og bøker, idrett og musikk fenger mange. Fjernsynet har også en framtrødende plass i barn og unges hverdag.

Der annet ikke er angitt, er tallene hentet fra Kultur- og mediebruksundersøkelsene som SSB gjennomfører jevnlig. Undersøkelsene er utvalgsundersøkelser. I dette kapitlet er i tillegg svarene til personer i en viss alder valgt ut, personer under 18 år i noen tabeller og personer 9-24 år i andre tabeller.

Barn og unges deltakelse i kulturaktiviteter og organisasjoner

Kino, idrett og bibliotek peker seg ut som klare "vinnere" når det gjelder hvilke kulturtilbud barn og unge benytter seg av. Prosentandelene for disse tre aktivitetene ligger klart over prosentandelene for de øvrige tilbudene. Disse aktivitetene har også holdt seg stabile på hele 1990-tallet.

Tabell 7.1 Andel som har benyttet seg av ulike kulturtilbud siste 12 måneder, i aldersgruppen 9-24 år. 1991, 1994 og 1997. Prosent

	Klassisk Kunst							Populær Kunst		Idretts	
	Kino	Teater	Opera	Ballett	klassisk konsert	Populær konsert	utstilling	Museum	Bibliotek	arrangement	
1991	90	50	3	12	27	44	37	47	68	73	
1994	88	49	4	12	36	52	41	49	67	76	
1997	91	48	5	12	38	51	38	49	68	72	

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, SSB

Generelt sett benytter barn og unge opp til 24 år seg i større grad av alle kulturtilbudene enn gjennomsnittet for befolkningen. I 1997 hadde 6 av 10 personer i alderen 9-79 år vært på kino de siste 12 måneder. I aldersgruppen 9-24 år, hadde 9 av 10 vært på kino i løpet av dette tidsrommet (se vedleggstabell 7).

Det er de over 12 år som i størst grad benytter seg av kinotilbudet. For bibliotek og idrettsarrangement er det i større grad de yngste som gjør seg gjeldende.

Opera og ballett er de kulturtilbudene unge og befolkningen generelt benytter seg av i minst grad. Dette har også vært stabilt på 1990-tallet. Innenfor kulturtilbudene klassisk- og populærkonsert, har det vært en økning i andel 9-24 åringer som har benyttet seg av dette i løpet av de siste 12 månedene. Andel som har vært på klassisk konsert har økt fra 27 til 38 prosent, mens andel som har vært på populærkonsert har økt fra 44 til 51 prosent i perioden 1991 til 1997.

Når vi ser på hvor ofte ulike kulturtilbud blir benyttet, er det bibliotek, idrettsarrangement og kino som i tillegg til å være de aktivitetene som flest benytter seg av, er de aktivitetene som også blir oppsøkt oftest. Antall besøk har i løpet av de siste 12 månedene sunket fra 1991 til 1997 både for bibliotek, idrettsarrangement og kino, men de er likevel klart oftest oppsøkt. Antall besøk har ikke økt i stor grad for noen av de andre kulturtilbudene i løpet av 1990-tallet.

Tabell 7.2 Gjennomsnittlig antall besøk ved ulike kulturtilbud de siste 12 måneder blant alle, i aldersgruppen 9-24 år. 1991, 1994 og 1997.

	Kino	Teater	Opera	Ballett	Klassisk Kunst			Populær Kunst		Bibliotek	Idretts arrangement
					konsert	konsert	utstilling	Museum			
1991	9,4	1,1	0,0	0,4	0,9	1,0	1,0	1,2	9,8	9,2	
1994	8,3	1,0	0,1	0,2	1,4	2,3	1,0	1,2	8,1	9,0	
1997	7,1	1,1	0,1	0,3	1,2	1,9	0,9	1,3	7,1	7,2	

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, SSB

For alle aldersgruppe (9-79 år) er bibliotek og idrettsarrangement de tilbud som gjennomgående er blitt benyttet ofte de siste 12 månedene, både i 1997 og 1994, mens bibliotek lå litt foran i 1991. Mens 9-15 åringene oftest har vært på biblioteket, eller vært tilskuere på et idrettsarrangement og vært på kino flere ganger, i den rekkefølgen, har de eldre ungdommene vært på kino like mange ganger som på bibliotek og idrettsarrangement (se tabell 8 i tabellvedlegget).

De andre kulturtilbudene har vesentlig lavere antall besøk; de benyttes sjelden mer enn én gang i året. Opera og ballett skårer lavest i alle aldersgrupper.

Kulturbruk henger sammen med kulturtilbud; tilgjengeligheten varierer i Norge, avhengig av hva slags tilbud det er snakk om og hvor i landet man bor.

Musikk er den store vinneren når det gjelder barn og unges egne aktiviteter innen kulturområdet. Av tabell 7.3 ser vi at i forhold til gjennomsnittet for befolkningen er barn og unge klart mer aktiv mht. både å spille et instrument og å være med i kor/orkester/sang-/musikkgruppe.

Tabell 7.3 Andel med egne aktiviteter innen kulturområdet, etter alder. 1997. Prosent

	Med i teater-/ revygruppe	Spiller instrument regelmessig	Med i kor/orkester/ sang- musikkgruppe	Driver med kunst/kunst- håndverk på fritiden	Antall spurte
					Alle 9-79 år
Av dette					
9-12 år	5	35	22	13	234
13-17 år	4	23	16	8	250

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen, SSB

Mediebruk blant barn og unge

Fjernsynet er det medietilbudet som vinner kampen om barn og unges oppmerksomhet. Både på spørsmål om hvilket medium som er brukt og hvor lenge, kommer TV-en ut på topp. For både 1994, 1997 og 1999 har åtte av ti 9-24 åringene sett på fjernsyn en gjennomsnittsdag.

Å spille plater/CD-er/kassetter står også høyt i kurs i begge aldersgruppene. Mens avislesing var like vanlig i 1994 i aldersgruppen 9-24 år, har nå plater/CD-er/kassetter gått forbi, som det nest mest populære etter fjernsynet.

9-12 åringene leser ikke aviser i samme grad som de eldre ungdommene, men de leser til gjengjeld oftere tegneserieblad. Som for tegneseriebladene er det den yngste aldersgruppen som i størst grad leser bøker. Radio derimot er et medium som flere av de eldre ungdommene har benyttet en gjennomsnittsdag.

Tre av ti av de spurte barn og unge mellom 9 og 24 år har benyttet hjemme-PC en gjennomsnittsdag i 1999. Dette er en kraftig økning fra 1994.

Barn og unge i aldersgruppen 9-24 år brukte i 1999 i gjennomsnitt 2 timer og 26 minutter daglig foran fjernsynsskjermen. 13-15 åringene ser mest på TV. De ser i gjennomsnitt i 2 timer og 47 minutter. TV-tittingen har økt med 45 minutter fra 1994 til 1997. Foruten TV-en bruker unge i alderen 9-24 år mye tid hver dag på musikk i form av plater, CD-er og kassetter, og på radio.

Tidsbruken på de fleste mediene har holdt seg stabil på slutten av 1990-tallet. Men avislesningen og radiolytting har sunket noe, mens PC-bruken har økt.

Barn og unge benytter etermediene oftere og bruker mer på disse enn på tekstmediene en gjennomsnittsdag. Det kan imidlertid være på sin plass å påpeke at det er fullt mulig å benytte flere medier samtidig.

Tabell 7.4 Antall 9-24 åringer som har brukt ulike medietilbud en gjennomsnittsdag. 1994, 1997 og 1999. Prosent

	Tegne serie				Plate kassett			Hjemme-PC		
	Avis	Ukeblad	blad	Tidsskrift	Bøker	CD	Video	Radio	Fjernsyn	
1994	72	23	27	9	22	71	20	53	82	15
1997	68	17	28	9	21	73	17	50	86	22
1999	60	15	26	7	22	74	18	46	85	33

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, SSB

Tabell 7.5 Antall minutter brukt på ulike medietilbud en gjennomsnittsdag, blant alle 9-24 åringer. 1994, 1997 og 1999.

	Tegne serie				Plate kassett			Hjemme-PC		
	Avis	Ukeblad	blad	Tidsskrift	Bøker	CD	Video	Radio	Fjernsyn	
1994	19	6	7	3	13	68	15	64	101	12
1997	17	4	7	2	10	64	14	64	116	19
1999	13	3	7	2	13	68	16	60	146	26

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, SSB

Tidsbruken er gjennomsnittet for alle i aldersgruppen. Antall minutter vil øke hvis man kun ser på faktiske mediebruke (seere, lyttere osv.)

Hvis vi ser nærmere på PC og internettbruk en gjennomsnittsdag, ser vi av tabell 7.6 at daglig PC-bruk også har økt kraftig på 1990-tallet, fra to av ti 9-24 åringer i 1995 til fire av ti i 1999. Det er 13-15 åringene som i størst grad benytter PC hjemme.

Tabell 7.6 Prosentandel som har brukt hjemme-PC eller TV-spill en gjennomsnittsdag, etter alder og kjønn. 1995, 1997 og 1999. Prosent

	1995	1997	1999
	Hjemme-PC eller TV-spill	Hjemme-PC eller TV-spill	Hjemme-PC eller TV-spill
Alle 9-79 år	11	15	24
9-24 år	22	26	40
Alder			
9-12 år	24	33	43
13-15 år	26	37	60
16-19 år	19	26	34
20-24 år	21	14	30
Kjønn/alder			
Menn			
9-15 år	39	48	68
16-24 år	27	28	39
Kvinner			
9-15 år	9	20	32
16-24 år	14	10	25

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, SSB

Fra 1997 til 1999 har internettbruken en gjennomsnittsdag økt fra 8 prosent til 21 prosent i denne aldersgruppen. I 1997 var det de yngste som i størst grad benyttet internett en gjennomsnittsdag. Denne trenden har snudd på to år. I 1999 er det de eldste som i størst grad benytter Internett.

Tabell 7.7 Prosentandel som har brukt Internett en gjennomsnittsdag, etter alder og kjønn. 1997 og 1999 prosent

	1997	1999
Alle 9-79 år	7	18
9-24 år	8	21
Alder		
9-12 år	17	4
13-15 år	12	24
16-19 år	4	27
20-24 år	1	27
Kjønn/alder		
Menn		
9-15 år	20	46
16-24 år	2	53
Kvinner		
9-15 år	8	25
16-24 år	3	39

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, SSB

Barn og unges deltakelse i idrett og trening

Jenter hadde færre registrerte medlemskap i norske idrettslag enn gutter har, både i 1996 og 1998. Jenter i alderen 0-12 år har flere medlemskap enn jenter i alderen 13-16 år. Førstnevnte utgjør riktignok et større aldersintervall, selv om man kan anta at de aller yngste, si 0-5 år, til dels kan overses. De yngste guttene ser også ut til å være mer aktive enn gutter i alderen 13-16 år.

Tabell 7.8 Idrettslag og medlemskapstall, etter kjønn og alder pr. 31.12.1996 og 1998

År	Antall lag	Medlemmer i 0-16 år	Jenter		Gutter	
			0-12 år	13-16 år	0-12 år	13-16 år
1998	7159	1401990	152913	90147	199591	121727
1996	7286	1396824	147291	89155	188352	118572

Tallene i denne tabellen vil avvike noe fra tilsvarende tabell i Statistisk årbok. SSBs statistikk inkluderer Norges Bedriftsidrettsforbund. NBIF har en nedre aldersgrense på 17 år for sine medlemmer og vil dermed ikke påvirke tallene for yngre aldersgrupper.

Kilde: Norgse Idrettsforbund og Olympiske Komité, Årsrapport 1996 og 1998

En av ti 6-15 åringer driver aldri med fysisk aktivitet for å trene eller mosjonere. Som vi ser av tabell 7.9 gjør de fleste barn og unge altså dette. Det er mest vanlig å trene 1 til 2 ganger i uken. Det er flere jenter enn gutter som trener / mosjonerer, og de gjør det oftere.

Tabell 7.9 Hvor ofte man driver med fysisk aktivitet for å trene eller mosjonere, etter alder og kjønn. 1997. Prosent

	Aldri	Sjeldnere enn hver md.	1-2 ganger i md.	1 gang i uka	2 ganger i uka	3-4 ganger i uka	Omtrent daglig	Antall svar
6-15 år								
Alle	10	3	4	26	26	17	13	286
Gutter	12	4	4	19	29	15	15	141
Jenter	8	2	4	32	24	20	11	143
16-79 år								
Alle	28	8	11	18	15	13	7	1 723
Menn	29	9	11	16	14	13	8	852
Kvinner	27	6	11	21	15	14	7	871
Alder								
6-10 år	12	2	4	37	24	7	12	145
11-15 år	6	4	4	14	29	28	14	439
16-24 år	13	9	10	15	19	25	9	261

Kilde: Levekårsundersøkelsen, SSB

Blant de som trener minst en gang i måneden, er svømming, sykling, skiturer / langrenn og fotball, i denne rekkefølgen, de idrettsgrenene flest 6-15 åringer driver med. Blant 16-24 åringene er det jogge/løpeturer, svømming, sykling, alpint og styrketrening som står høyest i kurs.

Tabell 7.10 Andel som driver regelmessig med ulike idrettsgrener blant dem som trener minst en gang i måneden, etter alder. 1997. Prosent

	Alle 6-15 år	Alle 16-79 år	6-10 år	11-15 år	16-24 år	
Jogge-/løpetur	25	34	19	32	55	
Skiturer/langre	56	38	62	49	42	
Slalåm, telemå	31	21	19	42	48	
Svømming	65	37	70	59	53	
Sykling	60	45	57	62	49	
Gang/marsj	25	48	23	26	39	
Folke-/selskap	10	8	11	8	10	
Skateboard/rol	18	.	11	24	.	
Aerobics, gym	21	23	22	21	34	
Styrketrening	16	24	6	25	47	
Fotball	48	16	51	45	41	
Håndball	17	4	14	21	12	
Ishockey, ban	11	4	8	14	17	
Annen lagidret	14	6	13	15	20	
Tennis	8	5	4	11	11	
Squash	.	6	.	.	12	
Golf	.	5	.	.	6	
Annet	14	12	11	17	17	
Antall svar	248	1 133	123	125	206	

Kilde: Levekårsundersøkelsen, SSB

Samvær mellom foreldre og barn

Tidsbruksundersøkelser kan gi opplysninger om samvær mellom foreldre og barn. Vi har slike tall for 1980/81 og 1990/91¹². Av vedleggstabell 9 kan vi se at samvær mellom barn og foreldre har økt med 4 minutter fra 1980 til 1990. Samværet har økt på hverdagene og sunket på søndager.

Det er fedrenes økte samvær som er årsaken til økningen. Fedres samvær med barna har økt med 16 minutter fra 1980 til 1990. Mødrene har redusert samværet med 16 minutter i samme tidsrom. Men fortsatt bruker fedre bare 5 timer en gjennomsnittsdag på barna sine, mens mor bruker 7 timer. Foreldre er mest sammen med barna sine under 7 år.

Et annet mål på samvær mellom foreldre og barn er i hvor stor grad foreldrene er sysselsatt. I levekårsundersøkelsene har vi opplysninger om hvorvidt begge foreldre til barn under 16 år er sysselsatt, opplysninger om minst en av dem har lang ukentlig arbeidstid og opplysninger om minst en av dem var langtidsledig i henholdsvis 1990 og 1994.

Tabell 7.11 viser at 50 000 barn i alderen 0-15 år, eller 6 prosent, hadde en far/mor som var langtidsledig (mer enn 8 uker) i 1990. I 1994 gjaldt dette 63 000 barn, eller 7 prosent barn i alderen 0-15 år. I 1990 hadde 63 prosent av barn i alderen 0-15 år foreldrene som begge var sysselsatt. Andelen var lavest blant barn 0-3 år (55 prosent). Like mange barn i alderen 0-15 år hadde foreldre der begge var sysselsatt i 1994.

Det var færre barn der minst en av foreldrene hadde lang ukentlig arbeidstid i 1995 enn i 1991.

¹² Tall for 2000/2001 forventes publisert høsten 2001.

Foreldrenes sysselsetting

Sysselsatte er personer som vanligvis utfører inntektsgivende arbeid av minst én times varighet per uke.

Lang ukentlig arbeidstid er samlet vanlig arbeidstid på 45 timer eller mer i hoved- og biyrke.

Opplysninger om foreldrene vanligvis er sysselsatt og om de har lang ukentlig arbeidstid, finnes for begge foreldre. Intervjupersonens arbeidstid gjelder samlet arbeidstid i hoved- og biyrke, mens ektefellens/samboerens arbeidstid refererer til hovedyrket. Opplysninger om langvarig arbeidsledighet har vi bare for den av foreldrene som er intervjuperson. Tallene for langvarig ledighet må derfor betraktes som minimumsanslag.

Tabell 7.11 Andel barn 0-15 år hvor begge foreldrene er sysselsatt, minst en av foreldrene har lang ukentlig arbeidstid eller far/mor var langtidsledig i 1990/1994, etter barnets alder. 1991 og 1995. Prosent

Andel barn hvor:	Begge foreldre er syssesatt	Minst en av foreldrene har lang ukentlig arbeidstid	Far / mor var langtidsledig i 1990
1991			
Alle	63	43	6
0-3 år	55	43	9
4-6 år	63	42	5
7-9 år	65	43	5
10-12 år	68	41	6
13-15 år	69	46	4
1995			
Alle	63	28	7
0-3 år	60	22	10
4-6 år	64	30	8
7-9 år	62	29	8
10-12 år	61	28	5
13-15 år	68	33	5

Kilde: Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser, 1991 og 1995

8. Kriminalitet og sosiale problemer

Det er vanskelig å gi eksakte opplysninger om omfanget av kriminalitet blant barn og unge. Dette gjelder enten tallene bygger på registrert kriminalitet, selvrappotering eller offerundersøkelse. Datakildene har alle sine svakheter.

Bare den kriminaliteten som anmeldes til politiet, kan bli registrert i kriminalstatistikken til Statistisk sentralbyrå. Den ikke-registrerte kriminaliteten betegnes som mørketall. Mørketallene er størst for de minst alvorlige lovbruddene, og mindre for de alvorlige lovbruddene og særlig der man kan få noe igjen på forsikringen ved en anmeldelse.

For å vite hvem som har begått forbrytelsene og alderen på gjerningspersonen, må forbrytelsene dessuten være oppklart. Utviklingen av ulike former for kriminalitet etter personenes kjønn og alder, kan beskrives ved å ta utgangspunkt i siktede personer for oppklarte forbrytelser. Politiets oppklaringsprosent er høyere for alvorlig kriminalitet som vold (ca. 60 prosent) enn for tyverier (ca. 11 prosent). Den ulike oppklaringsprosenten vil imidlertid gi et skjevt bilde av størrelsesforholdet mellom siktelse i forskjellige typer forbrytelser. Når bare ca. hvert tiende tyveri oppklares, blir det relativt få siktede for dette i forhold til antallet anmeldte og etterforskede tyverier. For drap er det motsatt, der omtrent samtlige oppklares (97 prosent), og for grov vold og grove narkotikaforbrytelser oppklares omtrent ni av ti etterforskede forbrytelser. Politiets prioritering vil slik også ha innvirkning på hvor mange siktede det blir innen ulike typer forbrytelser.

Kriminalstatistikken vil derfor bare gi et utsnitt av den totalt begåtte kriminalitet innen ulike alderskategorier. For å få et riktigere bilde av omfanget av kriminalitet, kan man benytte undersøkelser av selvrappotert kriminalitet eller offerundersøkelser. Også her foreligger det feilkilder. Undersøkelser av selvrappotert kriminalitet blant ungdom forutsetter at ungdommen svarer sant, og dessuten kan de mest belastede være noe underrepresentert. Offerundersøkelser forutsetter dessuten at de husker korrekt¹³.

Siktede blant barn og unge, og barn og unge som ofre for vold

Barn og unge i aldersgruppen 5 til 24 år, utgjorde i 1999 41 prosent av alle siktede. Hvis vi ser på siktede barn og unge i ulike aldersgrupper, ser vi at det er flest siktede i aldersgruppen 18-20 og 21-24 år. Disse aldersgruppene står for 63 prosent av alle siktelse blant barn og unge. 14-17 åringene utgjør 28 prosent, mens 5 - 13 åringene står for 8 prosent av de siktede.

Det er noen flere forseelser enn forbrytelser blant de siktede i denne aldersgruppen, men i forhold til befolkningen generelt, er andelen forbrytelser i forhold til forseelser høy.

Det er 2 481 siktede barn i alderen 5-13 år. Disse utgjør en halv prosent av befolkningen i denne aldersgruppen. De siktede 14-17 åringene utgjør 4 prosent av befolkningen i denne aldersgruppen. De 9 557 siktede unge i alderen 18-20 år, utgjør 6 prosent av alle 18-20 åringene i 1999. De siktede 21-24 åringene utgjør 4 prosent av befolkningen i denne aldersgruppen.

¹³ Denne innledningen til kapitlet om kriminalitet og sosiale problemer, er basert på Sturla Falcks artikkel i Samfunnsspeilet 3/2000: "Barne- og ungdomskriminalitet i Norge på 1990-tallet.

Kriminalitet - forbrytelser og forseelser

Kriminalitet er betegnelsen på handlinger som bryter med norsk lov og som er belagt med straff. Kriminalitet omfatter vidt forskjellige handlinger, med ulike motiver hos gjerningspersonene og med forskjellige konsekvenser for ofrene.

Loven bestemmer hva som til enhver tid er straffbart og hvilken straff et bestemt lovbrudd kan medføre. Norsk straffelovgivning skjeler mellom forbrytelser og forseelser. En forbrytelse er en straffbar handling av grovere karakter enn en forseelse. Forbrytelser og forseelser mot straffeloven er omtalt i henholdsvis 2. og 3. del av loven. Straffbare handlinger beskrevet i andre lover er ifølge straffeloven § 2 forbrytelser dersom de har en strafferamme på mer enn tre måneders fengsel. Øvrige straffbare handlinger er forseelser.

Ved siden av denne strafferettslige gradforskjell på forseelser og forbrytelser, er behandlingsmåten enklere for forseelser enn for forbrytelser. I forseelsessaker er det politiet som avgjør om det skal reises tiltale eller ikke, mens det i forbrytelsessaker er statsadvokaten. Forseelser kan i større utstrekning enn forbrytelser avgjøres ved forelegg uten dom. Ved behandling av forseelser kreves det vanligvis ikke forsvarer.

Tabell 8.1 Siktete, etter alder og forbrytelser og forseelser. 1999

Type hoved- lovbrudd	I alt	Alder			
		5-13 år	14-17 år	18-20 år	21-24 år
Alle typer lovbrudd	74 306	2 481	8 505	9 557	9 855
Forbrytelser	31 519	1 172	4 640	4 542	4 487
Forseelser	42 787	1 309	3 865	5 015	5 368

Kilde: Kriminalstatistikk, SSB

Levekårsundersøkelsene har gjennom flere år kartlagt om personer har blitt utsatt for vold eller trusler om vold, og hvorvidt man føler seg trygge eller ikke. Levekårsundersøkelsen omfatter personer i alderen 16 år og over, så de aller yngste får vi ikke med her.

Forskjellen mellom kjønnene ser ut til å ha blitt visket ut over tid når vi ser på tall fra 1983 og fram til 1997. Mens andelen menn som har vært utsatt for vold eller trusler om vold har holdt seg relativt stabil, har det vært en økning blant kvinner som har opplevd dette. I 1983 oppga 11 prosent menn i alderen 16-24 år og 6 prosent av kvinnene i samme alder at de hadde vært utsatt for vold eller trusler om vold i løpet av siste år. I 1991 oppga 12 prosent av mennene og 9 prosent av kvinnene det samme. I 1995 var andelen blant menn økt til 18 prosent, mens andelen kvinner som hadde vært utsatt for vold eller trusler om vold var på 7 prosent. I 1997 var andelen 13 prosent for menn og 14 prosent for kvinner i alderen 16-24 år.

Kvinner er i større grad enn menn *urolige for* å bli utsatt for vold eller trusler på bostedet. I 1983 oppga 3 prosent av de mannlige 16-24 åringene at de var urolig for å bli utsatt for vold, mens 17 prosent av kvinnene i denne aldersgruppen utrykte bekymring for dette. I 1991 var situasjonen relativ lik. 3 prosent av mennene oppga at de var urolig for å bli utsatt for vold mens 18 prosent av kvinnene gjorde det. I 1995 oppga 4 prosent menn dette, mens 14 prosent av kvinnene var urolig for å bli utsatt for vold. I 1997 oppga 5 prosent menn at de var urolig for å bli utsatt for vold, mens hele 22 prosent av kvinnene var urolige for dette.

Enslige 16-24 åringer som bor hos foreldrene er mindre urolige for å bli utsatt for vold eller trusler på bostedet enn enslige 16-24 åringer som ikke bor hos foreldrene. Nærmere dobbelt så mange av de unge enslige som ikke bor hos foreldrene er urolige for dette. Det gjelder for både 1991, 1995 og 1997.

Tabell 8.2 Vold og trygghet, etter kjønn, alder og familiefase. 1983, 1991, 1995 og 1997. Prosent

	Menn		Kvinner		Familiefase		
	Alle 16-24 år		Alle 16-24 år		Bor hos Alle foreldre	Andre Enslige 16-24 år	
1983							
OFFER FOR VOLD							
Andel som siste år har vært utsatt for..... vold eller trusler	4	11	4	6	4	8	12
UROLIG FOR VOLD							
Andel som er urolig for å bli utsatt for vold eller trusler på bostedet.....	2	3	14	17	8	9	8
N	1 966	385	1 963	346	3 929	393	139
1991							
OFFER FOR VOLD							
Andel som siste år har vært utsatt for.... vold	4	9	2	4	3	8	4
trussel om vold	3	5	4	7	3	4	8
vold eller trusler	6	12	5	9	5	10	11
UROLIG FOR VOLD							
Andel som er urolig for å bli utsatt for vold eller trusler på bostedet.....	3	3	18	18	10	6	13
N	1 868	342	1 887	319	3 755	343	151
1995							
OFFER FOR VOLD							
Andel som siste år har vært utsatt for.... vold	5	14	2	4	3	12	10
trussel om vold	3	6	3	3	3	5	6
vold eller trusler	7	18	4	7	5	15	14
UROLIG FOR VOLD							
Andel som er urolig for å bli utsatt for vold eller trusler på bostedet.....	3	4	16	14	10	6	12
N	1 827	318	1 893	293	3 720	300	151
1997							
OFFER FOR VOLD							
Andel som siste år har vært utsatt for.... vold	3	9	3	9	3	9	11
trussel om vold	3	6	4	9	3	7	8
vold eller trusler	5	13	6	14	6	12	18
UROLIG FOR VOLD							
Andel som er urolig for å bli utsatt for vold eller trusler på bostedet.....	5	5	17	22	11	11	20
N	1 659	254	1 704	252	3 363	298	104

Kilde: Levekårsundersøkelsene, SSB

Gjerningsmenn med innvandrerbakgrunn og ofre med innvandrerbakgrunn¹⁴

Kategorien "innvandrere" er svært sammensatt. De relative tallene, eller kriminalitetsratene, varierer sterkt med hvilken verdensregion befolkningen har bakgrunn i. Inndelingen i fem verdensregioner er svært grov, og kan virke tilslørende på forskjeller enkeltnasjoner imellom. Som vi ser av tabell 8.3, var det færre gjerningspersoner blant innvandrere fra vestlige land enn blant nordmenn. Lavest var kriminalitetsratene for innvandrere fra regionen Nord-Amerika og Oseania med 6 gjerningspersoner per 1 000 innbyggere. Det var innvandrere fra andre nordiske land som hadde høyest rate av vestlige innvandrere med 13 gjerningspersoner per 1 000 innbyggere, tre færre enn nordmenn, som hadde en rate på 16. Innvandrere fra vestlige land, er definert som innvandrere fra Norden, Vest-Europa unntatt Tyrkia, Nord-Amerika og Oseania. Innvandrere fra ikke-vestlige land inkluderer da innvandrere fra Øst-Europa, Tyrkia, Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika.

Blant innvandrere fra ikke-vestlige land var ratene derimot betydelig høyere enn blant nordmenn. Innvandrere fra Øst-Europa hadde 26 gjerningspersoner per 1 000 innbyggere, og innvandrere fra Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia hadde 35 gjerningspersoner per 1 000. Det er altså tallene for ikke-vestlige innvandrere som fører til overrepresentasjonen av innvandrere generelt blant registrerte gjerningspersoner.

Personer i alderen 18 til 20 år har høyeste rate representert, hvis vi ser på alle gjerningspersoner. Det gjelder også for nordmenn og for de fleste verdensregioner (Norden, Øst-Europa og Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia). I Vest-Europa og Nord-Amerika, Oseania er det imidlertid flest gjerningspersoner i aldersgruppen 14-17 år.

Det er atskillig flere gjerningsmenn enn gjerningskvinner. I alt 89 av 1 000 18-20 år gamle menn ble funnet skyldig i lovbrudd i 1998. 16 av 1 000 18-20 år gamle kvinner ble funnet skyldig i lovbrudd i 1998. Det er store variasjoner mellom de ulike verdensregionene. Den aller høyeste andelen gjerningsmenn finnes blant 18-20 år gamle menn fra Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia. Fra disse regionene ble 120 av 1 000 menn funnet skyldig i lovbrudd i 1998. Deretter kommer 18-20 år gamle menn fra Øst-Europa.

Gjerningspersoner

Statistikken omfatter personer som i 1998 ble funnet skyldige i lovbrudd etter en rettskraftig avgjørelse og som var 5 år eller eldre på gjerningstidspunktet. I saker der rettskraftig avgjørelse er fattet av en domstol, kan avgjørelsestidspunktet ligge ett eller flere år etter tidspunktet for offentlig påtale. Siden personer frifunnet ved dom er holdt utenfor, skiller begrepet gjerningsperson seg fra begrepet siktet person.

Samme person kan ha begått flere lovbrudd og pådratt seg flere straffeforfølgelser i 1998. I slike tilfelle er personen telt bare en gang, og da i forbindelse med det groveste lovbruddet.

¹⁴ Dette avsnittet er basert på utdrag fra kapitlene "Innvandrere som gjerningspersoner" og "Innvandrere som ofre", skrevet av Arnt Even Hustad og Frants Gundersen, i Rapporten 2000/18, Statistisk sentralbyrå

Tabell 8.3 Gjerningspersoner, etter verdensregion, kjønn og alder. 1998. Pr. 1 000 innbyggere

Kjønn og alder			Verdensregion					
			I alt	Norden	Vest-Europa unntatt Tyrkia	Øst-Europa	Nord-Amerika, Oseania	Asia, Afrika, Sør-og Mellom-Amerika, Tyrkia
Gjerningspersoner i alt	16,8	16,3	25,0	13,2	11,4	25,8	6,4	35,2
5-13 år	4,2	3,9	9,8	4,1	3,2	8,2	2,2	11,5
14-17 år	37,1	36,1	54,9	24,2	39,2	42,5	24,5	63,3
18-20 år	52,9	52,6	58,7	24,6	18,7	65,3	12,3	69,6
21-24 år	38,8	38,6	42,4	18,8	22,5	41,5	3,8	55,4
Menn i alt	28,4	27,7	41,8	25,0	17,8	43,0	10,9	56,3
5-13 år	6,0	5,5	14,6	6,4	5,8	12,0	4,4	17,0
14-17 år	56,7	55,1	85,8	45,6	54,9	60,3	47,1	99,5
18-20 år	88,7	87,7	106,9	62,7	36,3	114,6	24,2	119,6
21-24 år	66,2	65,4	81,8	39,9	40,2	79,2	9,3	104,0
Kvinner i alt	5,4	5,3	8,4	3,7	4,5	10,6	3,0	11,7
5-13 år	2,4	2,3	4,8	1,9	-	4,4	-	5,7
14-17 år	16,6	16,2	22,7	4,9	21,7	24,0	8,4	24,8
18-20 år	15,8	15,7	16,3	6,3	6,9	20,1	-	19,8
21-24 år	10,7	10,7	10,8	4,9	7,0	10,9	-	14,1

Kilde: Kriminalstatistikk, SSB

Mye av litteraturen som finnes om innvandrere og kriminalitet omhandler innvandreren som gjerningsperson. Få har vært opptatt av, eller hatt mulighet til å undersøke om innvandrerne i større grad utsettes for flere lovbrudd. Flere undersøkelser påviser at befolkningsgrupper som generelt har dårligere levekår, også er mer utsatt for kriminalitet (Blom og Ritland, 1997, Pedersen 1999). Når vi vet at innvandrere, og da særlig ikke-vestlige innvandrere, generelt kommer dårligere ut med hensyn til levekår enn resten av befolkningen (Lyngstad 1997, Blom 1998), skulle vi forvente en høyere offerrate i denne befolkningen.

Det datamaterialet som Statistisk sentralbyrå får fra politiet for å lage statistikk over anmeldte lovbrudd, inneholder også opplysninger om den som anmelder, og også opplysninger om denne var reelt offer eller ikke.

Vi kan skille mellom to hovedtyper av ofre. Den ene typen er ofre for lovbrudd med materielle tap. Den andre typen av ofre er mennesker som blir utsatt for direkte fysiske eller psykiske overgrep. Volds- og sedelighetskriminalitet er de største kategoriene av fysiske overgrep. Tabell 8.4 tar opp ofre for voldskriminalitet, og den ser på voldsofre blant nordmenn og ikke-vestlige innvandrere. Det er større forskjeller internt i innvandrerbefolkningen enn det er mellom innvandrerbefolkningen som helhet og nordmenn. Vestlige innvandrere har omtrent samme offerrater som nordmenn, mens ikke-vestlige innvandrere har klart høyere offerrater. Derfor ser vi i tabell 8.4 på ikke-vestlige innvandrere.

Ofre for voldslovbrudd er generelt unge. Halvparten er under 30 år, og tre fjerdedeler er under 40 år. Dette forklares med at unge mennesker har en atferd som medfører økt risiko for å bli utsatt for vold. Alder betyr derfor mye for risikoen for å bli registrert som offer. Innvandrerbefolkningen, særlig ikke-vestlige innvandrere, består av relativt mange unge mennesker. Dette kan være noe av forklaringen på at de generelt er overrepresentert som voldsofre.

Tabell 8.4 viser at de registrerte ofrene ofte er i de aldersklassene som er overrepresentert i innvandrerbefolkningen. Samtidig viser det seg at ikke-vestlige innvandrere er overrepresentert innenfor alle aldersgrupper, bortsett fra de to yngste aldersgruppene, slik at bare en liten del av overhyppigheten kan tilskrives at befolkningen er yngre.

**Tabell 8.4 Voldsofre blant nordmenn og ikke-vestlige innvandrere, etter aldersgrupper. 1998.
Pr. 1 000 innbyggere**

	Ikke-vestlige	
	Nordmenn	innvandrere
I alt 0-70 år	3,8	10,3
0- 4 år	0,1	0,4
5- 9 år	0,3	0,3
10-14 år	2,0	3,3
15-19 år	10,2	15,7
20-24 år	10,6	20,5

Kilde: Kriminalstatistikk, SSB

Den offentlige kriminalstatistikken

Kriminalstatistikken gir ved hjelp av tabeller, tekst og diagrammer et bilde av den registrerte kriminalitetens omfang og karakter. Den viser hvilke forbrytelser og forseelser som blir anmeldt, etterforsket og seinere oppklart eller ikke oppklart. Det gis opplysninger om de siktede; om alder, kjønn og bosted. Statistikken over straffereaksjoner viser hvilken straff som blir gitt, hvor lange fengselsdommer og hvor store bøter. Tabellene har opplysninger om personenes alder, kjønn, tidligere straffeforhold, sivilstand og statsborgerskap, og om hvilke lovbrudd som er grunnlag for straffereaksjonen. Fengslingsstatistikken gir tall for innsettelser, overføringer og løslatelser i norske fengsler etter personens kjønn, alder og arten av frihetsberøvelse. I tillegg gir statistikken tall for gjennomsnittlig belegg og fengselsdager i alt, og varighet av soningen etter type lovbrudd.

Mørketall og anmeldte forhold som ikke er lovbrudd

Kriminalstatistikken omfatter bare den registrerte kriminaliteten, den politiet oppdager eller får kjennskap til. Politiets ressurser og prioriteringer og folks tilbøyelighet til å anmelde lovbrudd har stor betydning for hva som blir kjent. Et ukjent antall lovbrudd blir aldri registrert. Slike uregistrerte lovbrudd kalles gjerne mørketall. Ulike intervjuundersøkelser om selvrapportert kriminalitet og utsatthet for kriminalitet, tyder på at kriminaliteten som ikke blir registrert, er omfattende.

Mørketallet varierer i forhold til type lovbrudd. Lovbruddets grovhet og synlighet og fornærmedes situasjon og nytte av å anmelde vil være avgjørende. Forholdet mellom offer og gjerningsperson spiller også en viktig rolle. Mørketallet varierer også over tid, idet folks tilbøyelighet til å anmelde kriminelle handlinger varierer. Det ser f.eks. ut til at når mediene fokuserer på bestemte typer lovbrudd, påvirker det tilbøyeligheten til å anmelde disse.

Det hender at en etterforskning avdekker at det anmeldte forholdet ikke var et reelt lovbrudd. Saken får da en henleggelseskode som forhindrer den i å komme med i statistikken over ferdig etterforskede lovbrudd. Saken vil imidlertid figurere i statistikken over anmeldte lovbrudd det året den ble anmeldt. Den registrerte kriminaliteten kan dermed ikke sies å være helt ut representativ for den kriminaliteten som blir begått i samfunnet. Den gir et bilde av den kriminaliteten politiet får kjennskap til, og er en indikator på kriminalitetsutviklingen.

Alkoholbruk blant ungdom

Helseundersøkelsen fra 1995 viser at like mange 16-24 åringer har drukket alkohol siste år som befolkningen generelt. 83 prosent av personer i alderen 16-79 år oppgir at de har drukket alkohol siste år. 84 prosent av 16-24 åringerne oppgir dette. Det er noen flere unge menn enn kvinner som har drukket alkohol siste år. 86 prosent av mennene oppgir at de har drukket alkohol siste år, mens 83 prosent av kvinnene oppgir dette. I befolkningen generelt, er det også flere menn enn kvinner som har drukket alkohol siste år (se tabell 5 i tabellvedlegget).

Hvis vi ser på alkoholbrukere, altså de som har drukket alkohol siste år, og ser på hvor ofte de drikker mye alkohol (er beruset), oppgir 6 av 10 16-24 åringer at de har et stort alkoholkonsum 1-3 ganger per måned. I befolkningen generelt oppgir 6 av 10 at de har et stort alkoholkonsum ingen eller sjeldnere enn 1 gang per måned. Det er små eller ingen forskjeller mellom kjønnene på dette området. I befolkningen generelt er det en overvekt av kvinner som aldri eller sjeldnere enn 1 gang per måned drikker mye alkohol.

Tabell 8.5 Andel alkoholbrukere, etter hvor ofte de drikker mye alkohol (er beruset), etter kjønn og alder. 1995. Prosent

	Ingen ganger eller sjeldnere enn 1 gang pr. måned	1-3 ganger per måned	4-6 ganger per måned	7 eller flere ganger per måned	N	
Menn og kvinner						
Alle 16-79 år	100	17	83	100	26	4 777
16-24 år	100	16	84	100	25	746
Menn						
Alle 16-79 år	100	12	88	100	20	2 497
16-24 år	100	14	86	100	21	418
Kvinner						
Alle 16-79 år	100	21	79	100	31	2 280
16-24 år	100	17	83	100	28	328

Kilde: Helseundersøkelsen 1995, SSB

9. Referanser

Andersen, Arne S - upublisert rapport om boforhold blant unge, Statistisk sentralbyrå.

Epland, Jon (2000): Har Norge flere "fattige" eldre enn andre land? *Økonomiske analyser* 7/2000, Statistisk sentralbyrå.

Falck, Sturla (2000): Barne- og ungdomskriminalitet i Norge på 1990-tallet. *Samfunnsspeilet* 3/2000, Statistisk sentralbyrå.

Gundersen, Frants, Ulla Haslund, Arnt Even Hustad og Reid Jone Stene (2000): Innvandrere og nordmenn som offer og gjerningsmenn. *Rapporter 2000/18*, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (2000): Barn og unge - med innvandrerbakgrunn. *Aktuell statistikk, mars 2000*.

Statistisk sentralbyrå (2000): Familier og barn 1. januar 2000. *Aktuelle befolkningstall, desember 2000*

Statistisk sentralbyrå (1999): Færre skiller seg. *Dagens statistikk* 27.10.1999.

Statistisk sentralbyrå (2001): Helse i Norge. Helsetilstand og behandlingstilbud belyst ved befolkningsundersøkelser. *Statistiske analyser* 41/2001.

Statistisk sentralbyrå (1995): *Helseundersøkelsen 1995*. Norges offisielle statistikk.

Statistisk sentralbyrå (2000): Sosialt utsyn 2000. *Statistiske analyser* 35/2000.

10. Vedleggstabeller

Tabell 1 Antall klasser og elever per klassetrinn, 1992, 1995 og 1999.

År	1. klasse		2. klasse		3. klasse	
	Klasser	Elever	Klasser	Elever	Klasser	Elever
1999	2972	60536	3238	61486	3027	62032
1995	2761	57894	2835	54531	3010	53534
1992	2621	51295	2717	50472	2903	50298
	4. klasse		5. klasse		6. klasse	
	Klasser	Elever	Klasser	Elever	Klasser	Elever
1999	3379	61486	3027	60406	2754	58514
1995	2815	52136	2457	51499	3349	51190
1992	2798	51607	2540	51475	3257	51330
	7. klasse		8. klasse		9. klasse	
	Klasser	Elever	Klasser	Elever	Klasser	Elever
1999	3378	55345	2305	53927	2246	52601
1995	2227	52231	2217	51892	2382	52284
1992	2280	51680	2254	51634	2353	51075
	10. klasse		Spesialklasse		Egne klasser	
	Klasser	Elever	Klasser	Elever	Klasser	Elever
1999	2394	51751	200	994	134	1183
1995	0	0	132	667	91	682
1992	0	0	129	670	107	887

Kilde: Utdanningsstatistikk, SSB

Tabell 2a Personer i alderen 16-24 år, etter alder, kjønn, ekteskapelig status, hovedsakelig virksomhet og deltidssysselsetting. Årsgjennomsnitt 1990. 1 000

	I alt	Menn		Kvinner	
		I alt	Herav gifte	I alt	Herav gifte
Personer 16-19 år	254	130	1	124	5
Yrkesaktive	38	23	1	15	2
Deltidssysselsatte	6	2	-	4	-
Under utdanning	194	96	1	98	1
Deltidssysselsatte	48	21	-	27	-
Avtalt arbeidstid					
01-09 timer	29	12	-	17	-
10-19 timer	13	6	-	7	-
20-29 timer	3	1	-	2	-
30-36 timer	1	1	-	1	-
Annet/uoppgitt	22	11	-	11	2
Deltidssysselsatte	7	3	-	4	-
Personer 20-24 år	336	172	28	164	62
Yrkesaktive	188	108	22	79	36
Deltidssysselsatte	18	3	1	15	8
Under utdanning	92	41	4	51	9
Deltidssysselsatte	20	8	1	12	2
Avtalt arbeidstid					
01-09 timer	9	3	1	6	1
10-19 timer	7	3	-	4	1
20-29 timer	2	1	-	1	-
30-36 timer	1	-	-	1	-
Hjemmearbeidende	14	-	-	14	10
Deltidssysselsatte	2	-	-	2	2
Annet/uoppgitt	43	23	3	20	8
Deltidssysselsatte	7	3	-	4	1

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen, SSB

Tabell 2b Personer i alderen 16-24 år, etter alder, kjønn, ekteskapelig status, hovedsakelig virksomhet og deltidssysselsetting. Årsgjennomsnitt 1995. 1 000

	I alt		Menn		Kvinner	
			I alt	Herav gifte	I alt	Herav gifte
Personer 16-19 år	214		109	1	104	3
Yrkesaktive	22		13	-	9	1
Deltidssysselsatte	4		2	-	3	-
Under utdanning	178		89	-	89	1
Deltidssysselsatte	40		18	-	21	-
Avtalt arbeidstid						
01-09 timer	25		11	-	14	-
10-19 timer	11		5	-	6	-
20-29 timer	2		1	-	1	-
30-36 timer	1		-	-	1	-
Annet/uoppgitt	14		7	-	7	1
Deltidssysselsatte	6		3	-	3	-
Personer 20-24 år	316		160	27	155	53
Yrkesaktive	152		89	19	63	27
Deltidssysselsatte	22		5	1	17	9
Under utdanning	113		52	5	61	11
Deltidssysselsatte	29		10	2	18	4
Avtalt arbeidstid						
01-09 timer	14		5	1	9	2
10-19 timer	10		4	-	6	1
20-29 timer	3		1	-	2	-
30-36 timer	1		1	-	1	-
Hjemmearbeidende	10		-	-	10	7
Deltidssysselsatte	1		-	-	1	1
Annet/uoppgitt	40		19	2	21	8
Deltidssysselsatte	8		3	-	5	1

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen, SSB

Tabell 2c Personer i alderen 16-24 år, etter alder, kjønn, ekteskapelig status, hovedsakelig virksomhet og deltidssysselsetting. Årgjennomsnitt 1999. 1 000

	I alt	Menn		Kvinner	
		I alt	Herav gifte	I alt	Herav gifte
Personer 16-19 år	212	109	1	103	3
Yrkesaktive	33	21	-	12	1
Deltidssysselsatte	3	1	-	2	-
Under utdanning	172	85	1	87	1
Deltidssysselsatte	60	26	-	33	-
Avtalt arbeidstid					
01-09 timer	36	16	-	20	-
10-19 timer	18	8	-	10	-
20-29 timer	5	2	-	3	-
30-36 timer	1	1	-	1	-
Annet/uoppgitt	7	3	-	4	1
Deltidssysselsatte	1	-	-	-	-
Personer 20-24 år	277	140	22	138	47
Yrkesaktive	147	87	16	60	26
Deltidssysselsatte	19	4	1	15	7
Under utdanning	103	42	5	62	13
Deltidssysselsatte	39	14	2	25	6
Avtalt arbeidstid					
01-09 timer	17	6	1	12	3
10-19 timer	14	6	1	8	2
20-29 timer	5	2	-	3	-
30-36 timer	2	-	-	1	-
Hjemmearbeidende	8	-	-	7	5
Deltidssysselsatte	1	-	-	1	1
Annet/uoppgitt	19	11	1	8	3
Deltidssysselsatte	2	1	-	1	-

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen, SSB

Tabell 3a Dødsfall blant personer 1-17 år, etter kjønn og underliggende dødsårsak. 1990

Dødsårsak	I alt	Gutter			I alt	Jenter		
		1-5 år	6-12 år	13-17 år		1-5 år	6-12 år	13-17 år
I alt	177	58	49	70	108	37	38	33
Dødsfall av sykdom	86	36	24	26	60	23	23	14
Meningokokkinfeksjoner	4	2	1	1	8	3	-	5
Ander infeksjøsøse og parasittære sykdommer	2	1	-	1	-	-	-	-
Ondartede svulster	25	3	11	11	13	6	4	3
Meningitt	2	2	-	-	-	-	-	-
Andre sykdommer i nervesystemet og sanseorganene	13	4	5	4	11	3	6	2
Sykdommer i sirkulasjonsorganene	4	-	-	4	2	-	-	2
Sykdommer i åndedretsorganene	7	5	2	-	1	-	1	-
Medfødte misdannelser	16	9	4	3	15	6	8	1
Alle andre sykdommer	13	10	1	2	10	5	4	1
Voldsomme dødsfall	91	22	25	44	48	14	15	19
Ulykker i alt	77	21	23	33	40	13	15	12
Trafikkulykker	27	3	4	20	10	3	2	5
Drukning	22	10	5	7	2	2	-	-
Brann, forbrenning	3	1	2	-	4	1	3	-
Selvmord	11	-	1	10	7	-	-	7
Alle andre voldsomme dødsfall	14	5	5	4	6	5	-	1

Kilde: Dødsårsaksstatistikk, SSB

Tabell 3b Dødsfall blant personer 1-17 år, etter kjønn og underliggende dødsårsak. 1994

Dødsårsak	I alt	Gutter			I alt	Jenter		
		1-5 år	6-12 år	13-17 år		1-5 år	6-12 år	13-17 år
I alt	119	30	33	56	94	43	25	26
Dødsfall av sykdom	55	22	18	15	63	30	17	16
Meningokokkinfeksjoner	5	3	1	1	3	3	-	-
Ander infeksjøsøse og parasittære sykdommer	3	2	-	1	2	-	-	2
Ondartede svulster	17	3	7	7	12	3	6	3
Meningitt	1	1	-	-	2	2	-	-
Andre sykdommer i nervesystemet og sanseorganene	2	1	-	1	9	-	5	4
Sykdommer i sirkulasjonsorganene	3	2	-	1	9	2	3	4
Sykdommer i åndedretsorganene	-	-	-	-	3	2	1	-
Medfødte misdannelser	12	6	4	2	9	8	-	1
Alle andre sykdommer	12	4	6	2	14	10	2	2
Voldsomme dødsfall	64	8	15	41	31	13	8	10
Ulykker i alt	45	8	11	26	26	12	8	6
Trafikkulykker	16	1	5	10	12	2	4	6
Drukning	12	2	3	7	5	3	2	-
Brann, forbrenning	2	2	-	-	4	3	1	-
Selvmord	19	-	4	15	4	-	-	4
Alle andre voldsomme dødsfall	-	-	-	-	1	1	-	-

Kilde: Dødsårsaksstatistikk, SSB

Tabell 3c Dødsfall blant personer 1-17 år, etter kjønn og underliggende dødsårsak. 1997

Dødsårsak	I alt	Gutter			I alt	Jenter		
		1-5 år	6-12 år	13-17 år		1-5 år	6-12 år	13-17 år
I alt	138	47	33	58	85	40	24	21
Dødsfall av sykdom	72	30	20	22	60	30	17	13
Meningokokkinfeksjoner	1	1	-	-	-	-	-	-
Ander infeksjøsøse og parasittære sykdommer	1	1	-	-	3	1	1	1
Ondartede svulster	20	8	5	7	15	3	7	5
Meningitt	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sykdommer i nerve-systemet og sanseorganene	8	-	7	1	5	3	-	2
Sykdommer i sirkulasjonsorganene	4	-	1	3	5	-	4	1
Sykdommer i åndedretsorganene	4	1	-	3	3	2	1	-
Medfødte misdannelser	17	10	6	1	16	13	-	3
Alle andre sykdommer	17	9	1	7	13	8	4	1
Voldsomme dødsfall	66	17	13	36	25	10	7	8
Ulykker i alt	51	16	8	27	19	10	6	3
Trafikkulykker	31	7	4	20	11	4	5	2
Drukning	7	3	2	2	3	3	-	-
Brann, forbrenning	5	3	-	2	2	1	-	1
Selv mord	10	-	2	8	5	-	-	5
Alle andre voldsomme dødsfall	13	4	5	4	4	2	2	0

Kilde: Dødsårsaksstatistikk, SSB

Tabell 4 Arbeidsledige etter alder, kjønn og søkingens varighet. 1990, 1995 og 1999. 1 000

	1990			1995			1999		
	I alt 16-74 år	16-19 år	20-24 år	I alt 16-74 år	16-19 år	20-24 år	I alt 16-74 år	16-19 år	20-24 år
Begge kjønn									
I alt, inkl. uoppgitt	112	18	24	107	13	22	74	15	15
1-4 uker	21	5	5	19	4	5	33	10	9
5-13 uker	22	3	5	20	2	5	20	3	4
14-26 uker	16	2	4	15	1	3	8	1	1
27-39 uker	9	1	2	6	-	1	2	-	-
40-52 uker	12	1	2	9	1	2	4	-	-
53-80 uker	10	-	2	8	-	1	2	-	-
81 uker og over	9	1	1	16	1	2	4		
Gjennomsnittlig varighet (antall uker)	30,0	18,0	24,9	35,4	18,3	25,1	15,7	6,0	7,8
Menn									
I alt, inkl. uoppgitt	66	10	14	61	7	12	41	8	8
1-4 uker	12	3	3	10	2	3	17	5	4
5-13 uker	13	2	3	11	1	3	12	2	2
14-26 uker	10	1	2	8	1	1	5	1	1
27-39 uker	5	1	1	4	-	1	1	-	-
40-52 uker	7	1	1	5	-	1	3	-	-
53-80 uker	6	-	1	5	-	1	1	-	-
81 uker og over	6	-	1	10	-	1	2		
Gjennomsnittlig varighet (antall uker)	29,5	20,2	22,7	36,6	14,4	26,9	17,1	5,9	8,7
Kvinner									
I alt, inkl. uoppgitt	46	8	10	46	6	10	32	7	7
1-4 uker	8	2	2	8	2	2	16	5	4
5-13 uker	9	2	2	8	1	3	8	2	1
14-26 uker	6	1	1	6	1	2	3	1	1
27-39 uker	4	-	1	3	-	-	1	-	-
40-52 uker	5	-	1	5	-	1	2	-	-
53-80 uker	4	-	1	3	-	-	1	-	-
81 uker og over	4	-	1	6	-	1	1		
Gjennomsnittlig varighet (antall uker)	30,7	15,7	28,2	33,7	22,7	23,1	13,9	6,1	6,7

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene, SSB

**Tabell 5a Enslige og gifte/samboende mødre og fedre etter arbeidsledighetserfaring.
Årsgjennomsnitt 1991. Per 1 000 og prosent**

	1991				
	I ALT	I alt minus uoppgitt	Ledig 1 til 26 uker	Langtidsledig 27 uker eller mer	Prosent langtids ledig
GIFTE OG SAMBOENDE MØDRE					
M/ BARN I ALT	15	13	6	7	51,3
1 barn	5	5	2	3	54,3
2 barn	6	6	3	3	49,7
3 barn og flere	3	3	1	1	49,6
Gj. snittlig antall barn	1,9	1,9	1,9	1,9	
ENSLIGE MØDRE M/ BARN I ALT	4	3	2	2	51,2
1 barn	2	2	1	1	49,2
2 barn	1	1	0	1	58,0
3 barn og flere	0	0	0	0	44,0
Gj.snittlig antall barn	1,6	1,5	1,5	1,6	
GIFTE OG SAMBOENDE FEDRE					
M/ BARN I ALT	12	11	7	4	33,9
1 barn	4	4	2	2	40,3
2 barn	5	5	3	2	32,4
3 barn og flere	3	2	2	1	26,2
Gj.snittlig antall barn	2	2	2	1,9	
ENSLIGE FEDRE M/ BARN I ALT	1	1	0	0	45,7
1 barn	0	0	0	0	·
2 barn	0	0	0	0	·
3 barn og flere	0	0	·	0	·
Gj.snittlig antall barn	1,6	1,6	1,4	1,9	

0 = mindre enn 500 personer

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene, SSB

**Tabell 5b Enslige og gifte/samboende mødre og fedre etter arbeidsledighetserfaring.
Årsgjennomsnitt 1995. Per 1 000 og prosent**

	1995				
	I ALT	I alt minus uoppgitt	Ledig 1 til 26 uker	Langtidsledig 27 uker eller mer	Prosent langtids ledig
GIFTE OG SAMBOENDE					
MØDRE M/ BARN I ALT	14	13	7	6	47,4
1 barn	5	4	2	2	42,5
2 barn	6	6	3	3	55,2
3 barn og flere	3	3	2	1	39,2
Gj. snittlig antall barn	1,9	1,9	1,9	2	
ENSLIGE MØDRE M/ BARN I ALT	4	3	1	2	61,6
1 barn	2	2	1	1	65,6
2 barn	1	1	0	1	55,6
3 barn og flere	0	0	0	0	57,8
Gj.snittlig antall barn	1,6	1,5	1,6	1,5	
GIFTE OG SAMBOENDE					
FEDRE M/ BARN I ALT	10	9	5	4	47,6
1 barn	3	3	2	1	42,2
2 barn	5	4	2	2	46,4
3 barn og flere	2	2	1	1	58,3
Gj.snittlig antall barn	2	2	1,9	2,2	
ENSLIGE FEDRE M/ BARN					
I ALT	1	1	0	0	49,4
1 barn	0	0	0	0	:
2 barn	0	0	0	0	:
3 barn og flere	0	0	0	0	:
Gj.snittlig antall barn	1,5	1,5	1,4	1,6	

0= mindre enn 500 personer

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene, SSB

**Tabell 5c Enslige og gifte/samboende mødre og fedre etter arbeidsledighetserfaring.
Årsgjennomsnitt 1999. Per 1 000 og prosent**

	1999				
	I ALT	I alt minus uoppgitt	Ledig 1 til 26 uker	Langtidsledig 27 uker eller mer	Prosent langtids ledig
GIFTE OG SAMBOENDE					
MØDRE M/ BARN I ALT	8	8	7	2	18,9
1 barn	2	2	2	0	17,8
2 barn	4	4	3	1	19,3
3 barn og flere	2	2	2	0	19,3
Gj. snittlig antall barn	2	2	2,1	2	
ENSLIGE MØDRE M/ BARN I ALT	3	3	3	1	19,5
1 barn	2	2	1	0	11,9
2 barn	1	1	1	0	30,2
3 barn og flere	1	1	1	0	23,1
Gj.snittlig antall barn	1,7	1,8	1,7	2	
GIFTE OG SAMBOENDE					
FEDRE M/ BARN I ALT	6	6	5	1	23,1
1 barn	2	2	2	0	13,6
2 barn	2	2	2	0	21,2
3 barn og flere	2	2	1	1	39,4
Gj.snittlig antall barn	2	2	1,9	2,4	
ENSLIGE FEDRE M/ BARN					
I ALT	0	0	0	0	:
1 barn	0	0	0	0	:
2 barn	0	0	0	0	:
3 barn og flere	0	0	0	0	:
Gj.snittlig antall barn	1,4	1,4	1	1,7	

0= mindre enn 500 personer

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsene, SSB

Tabell 6 Andel menn og kvinner som bor hos foreldrene, etter alder. 1991, 1995 og 1998. Prosent

Alder	Menn			Kvinner		
	1991	1995	1998	1991	1995	1998
Alle	30	27	21	16	17	16
16-17	93	93	87	88	90	89
18-19	81	74	67	59	67	52
20-21	68	58	54	29	31	32
22-23	35	33	21	12	14	23
24-25	28	27	18	11	12	8
26-29	17	16	9	1	4	3
30-34	4	5	3	2	4	1
35-39	3	5	5	1	2	2

Kilde: Levekårsundersøkelsene 1991, 1995 og 1998, SSB

Tabell 7 Andel som har benyttet seg av ulike kulturtilbud siste 12 måneder. 1991, 1994 og 1997.
Prosent

	1991	Klassisk Kunst						Populær Kunst			Idretts arrangement
		Kino	Teater	Opera	Ballett	konsert	konsert	utstilling	Museum	Bibliotek	
Alle 9-79 år	56	44	5	8	27	32	41	41	49	57	
9-24 år	90	50	3	12	27	44	37	47	68	73	
Alder											
9-12 år	82	60	3	16	33	31	37	59	77	73	
13-15 år	93	42	5	9	30	39	44	61	76	86	
16-19 år	96	58	1	18	29	55	43	51	75	75	
20-24 år	88	42	5	6	21	49	30	31	54	65	
Kjønn/alder											
Menn											
9-15 år	82	46	3	7	25	37	41	58	72	77	
16-24 år	93	39	3	9	21	61	28	37	59	79	
Kvinner											
9-15 år	93	57	5	20	39	32	39	62	81	81	
16-24 år	89	58	3	12	28	41	43	41	64	59	
1994											
Alle 9-79 år	61	45	5	9	34	38	44	45	51	59	
9-24 år	88	49	4	12	36	52	41	49	67	76	
Alder											
9-12 år	84	46	3	10	43	31	35	57	68	73	
13-15 år	90	53	4	18	40	52	56	68	79	86	
16-19 år	91	57	5	17	35	63	37	42	69	79	
20-24 år	89	44	5	8	30	59	40	39	58	70	
Kjønn/alder											
Menn											
9-15 år	83	44	3	8	38	39	44	62	69	79	
16-24 år	93	44	4	12	31	66	28	36	56	74	
Kvinner											
9-15 år	90	53	4	18	45	41	44	62	76	78	
16-24 år	87	54	5	12	34	57	48	44	69	73	
1997											
Alle 9-79 år	60	44	6	8	37	38	43	44	52	54	
9-24 år	91	48	5	12	38	51	38	49	68	72	
Alder											
9-12 år	85	47	4	14	42	30	35	59	69	71	
13-15 år	94	46	3	15	43	48	46	54	78	83	
16-19 år	92	51	6	17	37	60	37	41	72	72	
20-24 år	93	49	8	6	31	63	37	43	57	67	
Kjønn/alder											
Menn											
9-15 år	87	41	1	8	42	37	35	58	71	78	
16-24 år	92	43	5	8	30	58	30	48	53	73	
Kvinner											
9-15 år	91	52	6	21	42	39	46	55	75	74	
16-24 år	94	57	9	14	37	65	44	36	74	65	

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, SSB

Tabell 8 Gjennomsnittlig antall besøk på ulike kulturtilbud blant alle, etter alder. 1991, 1994 og 1997

	1991	Klassisk						Populær Kunst		Idretts	
		Kino	Teater	Opera	Ballett	konser	konser	utstilling	Museum	Bibliotek	arrangement
Alle 9-79 år	4,3	1,1	0,1	0,2	0,9	1,2	1,5	1,0	5,6	6,2	
9-24 år	9,4	1,1	0,0	0,4	0,9	1,0	1,0	1,2	9,8	9,2	
Alder											
9-12 år	4,2	1,2	0,0	0,8	0,7	0,6	0,7	1,7	9,9	6,6	
13-15 år	6,6	0,9	0,1	0,2	0,9	1,0	0,8	1,2	12,7	14,4	
16-19 år	14,7	1,6	0,0	0,5	1,2	1,7	1,2	1,1	13,0	8,9	
20-24 år	10,6	0,8	0,1	0,1	0,9	3,0	1,1	0,9	6,3	8,3	
	1994										
Alle 9-79 år	4,3	1,1	0,1	0,1	1,1	1,5	1,5	1,2	5,1	6,7	
9-24 år	8,3	1,0	0,1	0,2	1,4	2,3	1,0	1,2	8,1	9,0	
Alder											
9-12 år	3,7	0,8	0,0	0,1	1,5	0,6	0,6	1,3	8,1	6,2	
13-15 år	5,5	1,0	0,1	0,2	0,9	1,4	1,1	1,9	10,6	10,2	
16-19 år	10,0	1,3	0,1	0,3	1,9	2,5	1,1	0,9	8,7	13,4	
20-24 år	11,7	0,9	0,1	0,2	1,1	4,0	1,2	1,1	6,1	6,9	
	1997										
Alle 9-79 år	3,6	1,1	0,1	0,2	1,2	1,4	1,3	1,1	5,0	6,2	
9-24 år	7,1	1,1	0,1	0,3	1,2	1,9	0,9	1,3	7,1	7,2	
Alder											
9-12 år	3,9	1,0	0,1	0,2	1,0	0,7	0,8	1,3	6,6	6,8	
13-15 år	6,4	0,8	0,1	0,5	1,0	1,3	0,7	1,2	8,7	7,7	
16-19 år	7,6	1,2	0,1	0,5	1,6	2,3	1,0	1,6	8,3	8,4	
20-24 år	9,8	1,2	0,1	0,1	1,2	2,8	1,0	1,1	5,4	6,2	

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, SSB

Tabell 9 Tid tilbragt sammen med egne barn. Tall for foreldre i grupper for kjønn og yngste barns alder. Gjennomsnitt for forskjellige ukedager. 1980-81 og 1990-91. Timer og minutter

	Alle dager		Mandager - torsdager		Fredager		Lørdager		Søndager	
	1980-81	1990-91	1980-81	1990-91	1980-81	1990-91	1980-81	1990-91	1980-81	1990-91
Begge kjønn										
Alle	6,06	6,10	5,23	5,25	5,52	6,04	7,28	7,53	8,00	7,37
Yngste barns alder										
Under 7 år	7,12	7,14	6,32	6,37	6,52	6,57	8,10	8,30	9,06	8,31
7-12 år	5,37	5,33	4,40	4,38	5,46	5,24	7,35	7,55	7,36	7,04
13-17 år	4,35	4,23	3,57	3,48	4,06	4,24	5,59	6,06	6,09	5,41
Menn										
Alle	4,44	5,00	3,45	3,59	4,05	4,23	6,13	7,10	7,41	7,00
Yngste barns alder										
Under 7 år	5,10	5,23	4,07	4,24	4,03	4,44	6,31	7,03	8,35	7,33
7-12 år	4,24	5,09	3,23	4,01	4,24	3,57	6,45	7,55	7,03	6,58
13-17 år	4,11	4,06	3,25	3,11	3,42	3,5	5,04	6,37	6,17	5,44
Kvinner										
Alle	7,17	7,01	6,44	6,23	7,19	7,11	8,30	8,29	8,19	8,10
Yngste barns alder										
Under 7 år	0,02	8,36	8,43	8,10	9,05	8,30	9,38	9,38	9,40	9,20
7-12 år	6,40	5,47	5,52	4,56	6,58	6,23	8,09	7,55	8,04	7,09
13-17 år	4,52	4,39	4,18	4,18	4,25	4,45	6,47	5,35	6,02	5,38

Foreldre med barn 0-17 år er inkludert.

Personer med uoppgitt samvær er holdt utenfor.

Kilde: Statistisk sentralbyrås tidsbruksundersøkelse 1980/81 og 1990/91

De sist utgitte publikasjonene i serien Notater

- 2001/28 J. Heldal og J. Fosen: Statistisk konfidensialitet i SSB: Et diskusjonsnotat. 41s.
- 2001/29 B.O. Lagerstrøm: Bruk av folkehøgskoler, 2000/2001. 77s.
- 2001/30 R. Nygaard Johnsen: Undersøking om foreldrebetaling i barnehagar, januar 2001. 40s.
- 2001/31 R. Choudhury: Brukerveiledning for AMEN. 100s.
- 2001/32 R. Choudhury: Datagrunnlaget for AMEN: Teknisk dokumentasjon. 20s.
- 2001/33 G. Dahl og J. Johansen: FD - Trygd: Dokumentasjonsrapport. Sysselsetting, 1992-1997. 98s.
- 2001/34 L. Vågane: Samordnet levekårsundersøkelse 2000 - tverrsnittundersøkelsen: Dokumentasjonsrapport. 82s.
- 2001/35 J. Holmøy: Årsrapport 2000: Kontaktutvalget for helse- og sosialstatistikk. 36s.
- 2001/36 B. Astad og A.L. Brathaug: Kommunenes utgifter til primærlegetjenesten 1999: Evaluering av fastlegeordningen - fordata om kommunenes utgifter. 54s.
- 2001/37 B. Rosnes: Kommunale gebyrer knyttet til bolig . Januar 2001. 29s.
- 2001/38 K.I. Bøe og S. Lien: FD - Trygd: Dokumentasjonsrapport. Attføringspenger, 1992-1999. 80s.
- 2001/39 P.E. Lilleås, og R. Nygaard Johnsen: Foreldrebetaling i kommunale og private barnehager i perioden 1992-2001. 23s.
- 2001/40 B.R. Joneid: KOSTRA GenRev 2000. Malverk for generelt revisjonssystem - KOSTRA-data. Del 1: Håndbok for bruk av malverket ved generering av applikasjoner. Del 2: Systemdokumentasjon av GenRev-malverket. 46s.
- 2001/41 T.M. Normann: Bostedets betydning. Dokumentasjonsrapport. 36.
- 2001/42 B.A. Holth og J.T. Prangerød: Lederskapsundersøkelsen 2000. Dokumentasjonsrapport. 245s.
- 2001/43 T. Fæhn, J.-A. Jørgensen, T. Åvitsland, W. Drzwi: Næringsfordelte skatteutgifter. Dokumentasjon av beregningsgrunnlaget i ERA-beregningene 1998. 47s.
- 2001/44 KOSTRA - VAR-rapport 2001. 34s.
- 2001/45 KOSTRA - Kulturminne, natur og nærmiljø. 38s.
- 2001/46 KOSTRA: Arbeidsgrupperapporter 2001 - hefte 1. 58s.
- 2001/47 KOSTRA: Arbeidsgrupperapporter 2001 - hefte 2. 46s.
- 2001/48 Rapport fra arbeidsgruppa for KOSTRA - Samferdsel. 27s.
- 2001/49 L. Vågane: Undersøkelse om fysisk aktivitet blant personer i alderen 55-75 år: Dokumentasjonsrapport. 22s.
- 2001/50 L-C. Zhang: Estimeringsmetode for familie-/husholdningsfordeling. 17s.
- 2001/51 K.I. Bøe og J. Lajord: FD - Trygd: Dokumentasjonsrapport. Statsansatte, 1992-1999. 28s.
- 2001/52 I. Sagelvmo og H. Sjølie: Beregning av næringene jordbruk og skogbruk i nasjonalregnskapet. 51s.
- 2001/53 L.Solheim: Kvartalsvis lønnsindeks - definisjon av parametere, beregning av estimater og overvåking av kvaliteten. 24s.
- 2001/54 O. Klungsøyr: Sesongjustering av tids-serier. Spektralanalyse og filt-rering.47s.
- 2001/55 F. Brunvoll, S. Homstvedt og H. Høie: Mulighetenes marked? SSB-statistikk til regjeringens resultatoppfølging på miljøvernområdet. Potensial og foreløpige prioriteringer. 153s.